

ČESKÉ

2/2014

čtvrtletník pro vězeňství a kriminální prevenci

VĚZEŇSTVÍ

Realita a mediální realita jedné mimořádné události

str. 8

Zvýšení platů ve VS je reálné,
říká GŘ VS ČR
Pavel Ondrášek

str. 2

Propuštění vězňové mají
NOVOU ŠANCI

str. 9

Jaký smysl má nejluxusnější
kriminál
Halden Prison

str. 32

rozhovor str. 2

reportáž str. 4

krátce str. 6

téma str. 8

resocializace str. 9

vězeňská
služba str. 14

věznice ČR str. 27

zahraničí str. 30

Oprava naučné stezky

Nová šance

Věznice Halden

Vážené kolegyně, vážení kolegové,

ráda využívám příležitosti oslovit Vás prostřednictvím vašeho časopisu České vězeňství, na jehož stránkách byste se měli setkávat s aktualitami i strategicky významnými projekty a koncepcemi. Dovolte mi, abych Vám alespoň rámcově představila reformu vězeňství, kterou jsem se zavázala uskutečnit, když jsem vstupovala na půdu rezortu spravedlnosti se záměrem využít zde svých znalostí z oblasti trestního práva a kriminologie, spolu s cennými zkušenostmi, kterými disponujete Vy, odborníci působící v praxi výkonu stacionárních trestních sankcí a opatření.

Naše vězeňství se může nepochybně pochlubit řadou úspěšných projektů (v některých věznicích jsou to programy zacházení s odsouzenými, jinde zajímavá nabídka pracovních příležitostí pro odsouzené), pro jejichž širší uplatnění je však třeba vytvořit ve věznicích lepší organizační a personální podmínky. K tomu by měla sloužit reforma v oblasti řízení a managementu, která by měla kromě jiného vést k posílení pravomocí ředitelů věznic a decentralizaci některých činností, které jsou nyní prováděny buď duplicitně, nebo naopak nedostatečně.

Velmi významným reformním úkolem v oblasti legislativy je vytvoření vhodného právního rámce pro novou diferenciaci věznic, která by lépe než dosud zohledňovala specifika osobnosti odsouzených projevující se ve změně jejich chování v průběhu výkonu trestu. Toho lze docílit prolomením zásady, ve smyslu které rozhoduje o způsobu výkonu trestu odnětí svobody v České republice dosud výlučně soud oproti praxi běžné v naprosté většině jiných evropských zemí, kde je tento typ rozhodování svěřován do kompetence vězeňských, popř. jiných správních útvarů či smíšených komisí (zahrnujících např. i zástupce trestní justice v širším smyslu slova, jako jsou probační úředníci, specializovaní psychologové či psychiatři). Pro legislativu ministerstva spravedlnosti to znamená připravit ještě v tomto roce odpovídající novelizaci trestního zákoníku, zákona o výkonu trestu odnětí svobody a souvisejících právních předpisů, která prohloubí a rozšíří návrhy zpracované již za předchozí vlády. V rovině organizačně-personální a logistické to pak bude znamenat mnoho změn, které musí být velmi pečlivě a v dostatečném časovém předstihu zajištěny v úzké součinnosti Generálního ředitelství VS ČR a ministerstva spravedlnosti.

V neposlední řadě bude třeba více než dosud podpořit systémovou koordinaci vybraných činností vězeňské služby a probační a mediační služby v zájmu znásobení jejich možných pozitivních efektů v působení na odsouzeného s cílem snížit rizika jeho recidivy po výkonu uloženého trestu (srov. např. projekty tzv. probačních domů v rámci podmíněného propuštění, dluhových poraden, ve vhodných případech i mediace mezi odsouzeným a jeho obětí).

Nastíněné záměry nejsou sice vyčerpávající, ale hlavní kontury nyní se rozvíjející reformy jsou z nich, doufám, již natolik zřetelné, že si lze vytvořit představu o tom, jakými směry by se měla zvolená strategie ubírat, popř. s čím je třeba počítat a na co se postupně připravovat. Uvítám samozřejmě i Vaše zkušenosti a podněty, prostřednictvím kterých se nám budou plánované změny v organizaci, legislativě i praktickém uplatňování jednotlivých reformních kroků lépe zajišťovat a předem Vám za ně děkuji.

Závěrem mi dovoluji popřát nám všem zúčastněným dostatek energie a entuziasmu k tomu, abychom v brzké budoucnosti potřebných změn v našem vězeňství skutečně docílili. Za svou osobu Vám mohu přislíbit, že pro to vytvořím v rámci mně svěřených kompetencí nezbytné podmínky. Ostatně již v roce 1910 zdůraznil v jednom ze svých známých projevů v britské sněmovně Winston Churchill povinnost každé země, obzvláště pak demokratických států, postarat se dobře i o zločince, které posílá za mříže, a postoj veřejnosti k úrovni takového zacházení s delikventy nazval spolehlivým testem míry civilizace dané společnosti. V souladu s tímto výrokem nechť probíhá i naše reforma.

Helena Válková
ministryně spravedlnosti

ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ č. 2/2014.
Časopis vychází čtyřikrát ročně.

Vydavatel: Vězeňská služba České republiky, Soudní 1672/1a, 140 67 Praha 4, IČ 00212423

Editor: Robert Blanda

Grafická úprava: Karel Neuvirt

Foto na titulní straně: Petr Pazdera

Foto: Vězeňská služba České republiky, archiv redakce

Adresa redakce: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, poštovní příhrádka 3, PSČ 140 67 Praha 4

<http://www.vscr.cz>; redakce-cv@grvs.justice.cz

telefon 244 024 111 (ústředna), 244 024 412, 244 024 415, fax: 241 409 072

Distribuce časopisu, objednávky a předplatné:

Martina Redlichová, tel.: 244 024 407, fax: 244 024 403, e-mail: mredlichova@grvs.justice.cz

Výroba: tiskárna Vazební věznice Praha – Pankrác

© Vězeňská služba České republiky, Praha 2014, Registrační značka MK ČR 6334, ISSN 1213-9297.

Generální ředitel Vězeňské služby ČR **Pavel Ondrášek** říká:

Chci dosáhnout zvýšení platů ve VS ČR na úroveň ostatních ozbrojených sborů

Reforma vězeňství, kterou jste po svém nástupu do funkce představil veřejnosti, předpokládá snižování recidivy odsouzených. Jak rozsáhlé omezení recidivy je reálné?

Nejde nám o nějaké konkrétní číslo, například, že bychom chtěli snížit recidivu o pět nebo deset procent. Jde nám o každé snížení recidivy, o každého odsouzeného, kterému se podaří úspěšně se začlenit do společnosti a vyhnout se opakování trestné činnosti. Rádi bychom tohoto cíle dosáhli určitou optimalizací programů zacházení s odsouzenými, tak, aby se v nich více reflektovala jednotlivá kriminogenní rizika.

Čili se to bude týkat zejména vězňů před propuštěním na svobodu?

Reforma odborného zacházení se bude pochopitelně týkat nejen odsouzených ve výstupním oddělení, ale v jejich případech se hodláme více zaměřit na nácvik zvládání problémových životních situací po propuštění, jako je třeba oddlužení, hledání práce, zajištění bydlení, zvládání stresových situací, tedy takový určitý sociální trénink...

Jak poznáme, že se nám tato snaha daří nebo ne?

Důležitou součástí reformy zacházení bude samozřejmě také zcela nová koncepce vyhodnocování efektivity programů zacházení. To bude nejspíš součástí nástroje hodnocení rizik a potřeb odsouzených SARPO. Důležité bude také efektivnější monitorování recidivy odsouzených, která se dříve příliš podrobně nesledovala. Spolu s novým náměstkem pro odborné zacházení a vzdělávání Pavlem Horákem chystáme zavést mechanismy, které nám umožní lépe sledovat míru recidivy a získat tak větší přehled o tom, kdo se nám do věznic vrací a z jakého důvodu.

S recidivisty se tedy pak bude nějak nově pracovat?

Určitě. Měli bychom vědět, jaké důvody je vedly k tomu, že se opět dopustili trestné činnosti nebo jaká jejich osobní situace to způsobila, a podle toho s nimi pak pracovat.

Takže toto intenzivnější zaměření na práci s odsouzenými bylo důvodem pro rozdělení funkce prvního náměstka na dvě odbor-

něji zaměřené funkce?

Určitě ano, rozhodl jsem se funkci prvního náměstka rozdělit na dvě, a to jednak na funkci náměstka pro bezpečnost a kontrolu a jednak náměstka pro vzdělávání a odborné zacházení. Jsem přesvědčen, že jeden člověk nedokáže tyto poměrně protichůdné odborné principy dostatečně skloubit. Náměstek pro bezpečnost bude mít na starosti samozřejmě zajištění bezpečnosti věznic a eskort, bude koordinovat řešení mimořádných událostí či situací a také kontrolních akcí, zatímco náměstek pro odborné zacházení a vzdělávání bude mít na starosti právě odborné zacházení s vězni.

Nebudou se pravomoci odborných náměstků dublovat s pravomocemi ředitele odboru vězeňské a justiční stráže a ředitele odboru výkonu vazby a trestu?

Myslím, že ne, náměstkové budou tyto oblasti řešit z takového komplexnějšího hlediska, například náměstek pro bezpečnost má pod sebou jak odbor vězeňské a justiční stráže, tak i odbor kontroly. Úkolem náměstků bude spíše koordinační a kontrolní práce, zatímco ředitelé odborů budou řešit konkrétnější problémy, metodické úkoly, koncepční záměry a podobně.

Jak by měla být provedena reforma řízení sboru a avizované zeshňlení generálního ředitelství?

Nějakou podobnou reformu zatím sliboval snad každý nový generální ředitel...

Ano, to je pravda, je ovšem třeba i přiznat, že například personální audit na generálním ředitelství měly často spíše podobu obhajoby tabulkových míst jednotlivých odborů či oddělení. Reorganizace tak byly zpravidla jen kosmetického rázu a snížení počtu tabulkových míst bylo pouze papírové. Část tabulkových míst se tak pouze přesunula pod jiné organizační jednotky.

Proto bychom chtěli přistoupit k reorganizaci podobným způsobem jako například v civilním prostředí, tedy tak, aby tu byly k dispozici mnohem univerzálněji použitelní pracovníci. Slibuji si od toho například i vyšší optimalizaci využití pracovního času.

Při představení nové reformy vězeňství se neustále mluví o věznicích, ale na příslušníky a zaměstnance vězeňské služby jako by se zapomnělo...

Tak to určitě není. Příslušníci i zaměstnanci jsou pochopitelně z hlediska reforem i běžného chodu organizace naprosto klíčoví. Bez nich bychom samozřejmě nemohli ničeho dosáhnout. Příslušníci a zaměstnanci jsou pro mě důležitou součástí sboru a mým cílem je dosáhnout pro naše lidi například navrácení i zbylých osmi procent, které jim byly z platů odebrány. Budu se také snažit o narovnání úrovně platů ve vězeňské službě s ostatními ozbrojenými sbory. Ve vězeňství jsou totiž platy oproti jiným ozbrojeným sborům nižší, takže určitá rovnováha by tu byla žádoucí. Již jsem o tom hovořil s ministryní spravedlnosti a myslím, že tento můj úmysl má její podporu. Chystáme se ale také změřit na úroveň vystrojování příslušníků vězeňské služby, aby se kvalita výstroje významně zvýšila.

Rád bych využil této příležitosti, abych poděkoval všem příslušníkům a zaměstnancům vězeňské služby za jejich práci a ujistil je, o tom, že udělám všechno pro rozvoj našeho sboru a pro to, aby si vězeňská služba udržela své respektované místo ve společnosti. Je to právě naše cílevědomá práce, tedy výchova a účinná snaha o nápravu vězněných osob, včetně jejich úspěšného návratu do společnosti, stejně jako zajištění bezpečnosti věznic, co od nás veřejnost nepochybně očekává.

Todd A. Armstrong z texaské státní univerzity Sama Houstona říká:

Zkoumáme souvislost mezi genetickou výbavou jedince a jeho a kriminálním chováním

Robert Káčer, Robert Blanda

Slyšel jsem o vašem genetickém výzkumu vězňů. O co přesně jde? Náš projekt zkoumá genetické předpoklady k vývoji kriminálního chování u lidského jedince. V současné době k tomu využíváme genetické vzorky vězňů z jednoho velkého města na jihu Spojených států amerických.

Co je hlavním cílem projektu?

Velké množství starších studií prokázalo, že určitá genetická predispozice může při specifických nepříznivých událostech v dětství vést k jistým formám antisociálního chování včetně vědomého porušování zákonů. Tyto studie se ovšem opírají o vzorky s nízkou mírou kriminálního chování a neobsahují oficiální údaje, jako jsou například záznamy z výkonu trestu. Naším cílem je zjistit, jaká je míra zákonitě souvislosti mezi genetickou dispozicí, životními podmínkami a následným kriminálním chováním.

Kdy projekt začal a kolik lidí se ho účastní. Jakých zločinů se dopustili?

Projekt začal na podzim roku 2010 a je do něho zahrnuto 102 osob. Z toho asi 44 % osob bylo vězněno za násilné trestné činy, 22 % za zločiny související s drogami, 16 % pro majetkové trestné činy a dále čtyři procenta za výtržnictví, a dvě

procenta za trestné činy související s držením střelných zbraní. Zbývajících 12 % bylo vězněno pro různé další trestné činy.

Představitelé jakých vědeckých disciplín projekt vedou?

Na projektu se podílejí především kriminologové a genetici. Kriminologové dohlíží především na realizaci projektu a sběr data. Genetici mají na starosti pochopitelně genetickou analýzu a její vyhodnocení.

Máte už nějaké předběžné výsledky?

Víme už, že ve zkoumaném vzorku vězeňské populace skutečně existuje souvislost mezi bílkovinnou monoaminovou oxidázou A (MOA-A) a projevy špatného zacházení v dětství, které vedou ke zvýšenému antisociálnímu chování a přiznané trestné činnosti. Důležitá je nízká přítomnost alel uVNTR (upstreamVariableNumber Tandem Repeat) monoaminové oxidázy A a současně projevy násilí vůči jedinci v dětství, které tuto antisociální delikvenci způsobují. Je zde také souvislost mezi přítomností monoaminové oxidázy A a kriminálního chování rodičů, což opět vede k přiznanému či vědomému kriminálnímu chování, včetně násilné závažné trestné činnosti, majetkových zločinů a podobně.

Jaké bude praktické využití tohoto projektu?

Je nepochybné, že při úsilí o zefektivnění prevence kriminality bude zapotřebí věnovat větší pozornost také genetickým predispozicím. Zvláště v případech, kdy se u dotyčného jedince vyskytují i zjištěné nepříznivé sociální inhibitory.

Todd A. Armstrong

Profesor Todd A. Armstrong vystudoval státní správu a posléze kriminologii a trestní justici na Marylandské státní univerzitě a působil postupně na univerzitách v Arizoně, v Illinoisu a v Texasu, kde pracuje dodnes. Zabývá se kriminologií, zejména biologickými dispozicemi kriminálního chování.

Monoaminová oxidáza A (MOA-A)

Současné výzkumy předpokládají, že tato enzymatická bílkovina, populárně známá jako Gen válečníků, a zvláště pak její uVNTR alela, má klíčový vliv na rozvoj a projevy agresivního chování u lidského jedince. Přestože se tento předpoklad v současné době pokoušejí ověřit mnohá vědecká pracoviště po celém světě, není souvislost mezi výskytem tohoto enzymu a kriminálním chováním zcela průkazná. Ukazuje se, že důležitá je přítomnost dalších inhibitorů, které mohou vést k rozvoji různých forem agrese, ať již spontánní či reaktivní. Některé vědecké výsledky ukazují, že alela uVNTR nepodmiňuje agresivitu jako takovou, ale spíše zvýšenou agresivní reaktivitu na nejrůznější vnější podněty.

Michal Moučka

Jak se vaří ve vězení

Občas se stane, že člověk udělá něco, za co musí pykat. Chyby dělají všichni, ale jen málokdo předstoupí před soud, který ho pak pošle do věznice.

Za mřížemi se potkávají lidé nejrůznějšího věku, vzdělání i povolání, kuchaře nevyjímaje. Jedním z nich, kdo na určitý čas přišel o svobodu, je také Karel Brázda.

Proč „sedí“, není tak důležité jako fakt, že většina pražských kuchařů ho bude znát – jeho pověstný široký úsměv, švejkovská postava, maximální nasazení a především – dar od Boha spočívající v umění vařit. Aby bylo od počátku jasno, Karla Brázdu znám ještě z doby, kdy coby začínající kuchař v osmdesátých letech minulého století vařil v centrální kuchyni jednoho z mála pražských interhotelů – Ambassador – a to na prestižní adrese, na Václavském náměstí. V něm se svojí pilí postupně vypracoval z řadového kuchtika až na vedoucího kuchyně Zlaté husy, která také organizačně spadala pod hotel Ambassador. V revolučních listopadových dnech roku 1989 například rozdával demonstrantům polévku a teplý čaj.

Své „zlaté období“ prožil v restaurantu U Zlaté hrušky. Exkluzivní místo (Nový svět na pražských Hradčanech) a nasbírané zkušenosti a znalosti na předchozích místech pomohly k vzestupu tohoto podniku. O kvalitě podávaných jídel se dozvěděla i blízká prezidentská kancelář, takže Karel Brázda byl zván na Hrad, aby vařil pro mnoho významných hostů prezidenta Václava Havla – například Margaret Thatcherová (britská ministryně zahraničí USA), Jan Pavel II. (papež), Alan Alda (herec), Dick Francis (spisovatel) či prezidenty sousedních zemí. Proč tak rozebírám profesní kariéru jednoho kuchaře? Abych ukázal, že i kvalitní kulinář může slápnout vedle a dostat za to trest. A následující řádky snad dokáží, že i za katrem je možné pokračovat ve své profesi. Kvalit Karla Brázda si naštěstí všim-

la i Vězeňská služba České republiky a umožnila mu, být v jiných podmínkách, zůstat věrný své celoživotní lásce – kuchařině.

Za mřížemi příbramské věznice

Po nezbytných formalitách a řadě kontrol vstupují do kuchyně Věznice Příbram. Pokud očekáváte řetězy na nohou, po zuby ozbrojené strážce a místnosti černé jako samo peklo, pak vás musím zklamat. Kuchyně v příbramském nápravném zařízení září čistotou, jen na oknech jsou mříže. Kdo ale byl v přízemních kuchyních pražských restaurací, tak je na zamřížování zvyklý. Jen funkce se liší – v Příbrami jsou proto, aby nikdo nemohl ven, v Praze naopak – aby nikdo nemohl dovnitř! Hodinky ukazují několik minut před jedenáctou, ve vězeňské kuchyni je ale už takřka mrtvo. Jen několik chlapíků v bílých tričkách (čistých!) a pepito kalhotách „šůruje“ velkorysé kuchyňské prostory. Po usazení do oddechové místnosti mne proto zajímá denní režim.

„Od pondělí do pátku je to pořád stejné,“ začne mi líčit Karel Brázda život odsouzeného kuchaře. „V 5:50 mám nástup do kuchyně, v 11:30 odcházím na ubikaci. Druhá směna mne čeká přesně od 16:00 do 20:15. Jednou za čtrnáct dnů ve stejných časech pracuji ještě v sobotu a neděli.“ Samozřejmě se ptám na další podrobnosti z fungování vězeňské kuchyně. Kuchyně je rozdělená na dvě části, které vaří pro dvě odlišné skupiny strávníků:

- pro odsouzené,
- pro strážní službu a občanské pracovníky Věznice Příbram.

Karel Brázda je prvním kuchařem tzv. závodní kuchyně, neboli nevaří pro vězně. Svě strávníky však osobně nikdy nespátřil, protože po uvaření jsou pokrmy odvezeny v termoboxech do nestřežené části věznice, kam Karel Brázda nesmí.

Oproti běžné restauraci je postavení jídelničky věcí dlouhodobou a v některých věcech dost odlišnou. Patnáctý den předcházejícího měsíce je nutné odevzdat na stravovací komisi jídelníček na celý nadcházející měsíc. Ta ho prodiskutuje a eventuálně vznesne připomínky, které je nutné zapracovat.

Schválený měsíční jídelníček je pak povinný. V nabídce jsou k obědu tři odlišná hlavní jídla a jedna polévka. Večeře je výrazně skromnější, obsahuje jen jeden hlavní chod.

Bez svíčkové ani jeden měsíc

Základem obědů je tzv. česká klasika – především masa s nejrůznějšími omáčkami (svíčková, guláš, atd.) a přílohami. První kuchař spočítal, že vaří přes sto druhů masitých pokrmů! Druhé hlavní jídlo v zaměstnanecké jídelně bývá odlehčené a třetí spíše vegetariánské. V rámci možností se Karel Brázda snažil a snaží dostat na stůl čerstvou zeleninu a ovoce. Hitem jsou sladká jídla – buchty, ovocné knedlíky a další.

Aby 160 až 180 porcí zvládl, má k sobě Karel Brázda ještě další spolupůdce. Ani jeden z nich ale nebyl a není vyučen v oboru, takže na prvním kuchaři je také zácvik. Jak ho znám, tak to pánové nemají lehké! Přes určitá omezení se totiž i ve věznici snaží Karel Brázda vařit poctivou domácí kuchyni. Podle ohlasů strávníků se mu to daří, přestože se stále snaží do jídelničky zařazovat méně používané suroviny a netradiční po-

Například papriky plněné rizotem, kološvárské zelí či římovské maso se setkaly s kladným přijetím, ale listový špenát – „to byl boj“, hodnotí svoje novátorství Karel Brázda a hned dodává: „Snažím se vařit tak, aby to chutnalo i mě, takže jsem třeba omezil konvence. Například vývary si děláme svoje, o knedličích přílohových – bramborových, houskových a dalších, nebo ovocných ani nemluvě. Zakládám si na polévkách a omáčkách. Taková dršťková, svíčková nebo rajská musí být každý měsíc. Prosadil jsem ale také musaku nebo těstovinové saláty, které do mého příchodu na jídelničku rozhodně nebyly!“

Vracíme se do kuchyně, která určitě není stísněná. Překvapují mne moderní přístroje. Dominantou je velký konvektomat, naproti kterému jsou smažicí pánve, kutr, elektrický mlýnek na maso a ano, zrak mne nekla-me, i šoker!

Jak se dozvídám od Mgr. Veroniky Schrödllové, psychologky a tiskové mluvčí příbramské věznice v jedné osobě, tak zdejší kuchyně byla před necelými pěti lety kompletně zrekonstruovaná a patří mezi nejlepší v celém českém vězeňství.

Zajímá mne, zda má kuchař také možnost dělat i něco mimo měsíční jídelníček. „Velmi málo“, poněkud smutně konstatuje Karel Brázda

a informaci doplňuje: „Jen když přijede na prohlídku nějaká mezinárodní delegace, pak připravím občerstvení. Ale hlavní je, že mohu každý den stát v kuchyni a vařit. Bez toho bych umřel!“

Karel Brázda* 1961
(pochází ze třinácti sourozenců!)

1978 – 1981 vyučen kuchařem na Středním odborném učilišti v Mělnici
1982 – 1984 základní vojenská služba (kde jinde než v kuchyni)
1984 – 1990 interhotel Ambassador, Praha, Václavské náměstí
1990 – 1991 hotel Diplomat, Praha
1991 – 2003 restaurant U Zlaté hrušky, Praha-Hradčany
2003 – 2011 restaurace v Praze a Kladně
2011 – 2014 Věznice Příbram

Článek vyšel v časopise Fany Info REVUE 2/2014. Fany Info REVUE je moderní odborný magazín pro specialisty v gastronomickém oboru. Čtvrtletně přináší aktuality, zajímavosti i praktické rady z domácího i zahraničního kulinářského světa. Více informací naleznete na www.firevue.cz, kde je i archiv veškerých vydání.

Odsouzení opravují naučnou stezku

Kynšperská věznice se dohodla se starostou Kynšperku nad Ohří Tomášem Svobodou a převzala patronát nad nedalekou naučnou stezkou a prostřednictvím odsouzených zahájila na konci března její opravy a údržbu.

Věznice zajišťuje pracovní síly, materiálně technické zabezpečení je pak na Správě majetku města Kynšperk nad Ohří. Stezka vede po okraji lesa v místech, kam již v minulosti chodily na procházku děti z místních mateřských škol, základní školy i další

obyvatelé města. Jednalo se vlastně o lesní pěšinu, která v době dešťů byla velice těžce schůdná. Cesta se budovala postupně od roku 2006, podél bylo tehdy vysazeno deset stromů různých druhů, trasy se vysypaly štěrkem, vybudovala se odpočívadla, instalovaly se naučné tabule. Upravenou vycházkovou cestu představilo město Kynšperk nad Ohří oficiálně koncem září 2008. Naučná stezka Nad rybníkem Sýkorák je zaměřená na historii, geologii, lesnictví, zoologii, botaniku. Během krátké procházky se návštěvník na informačních tabulích dočte řadu zajímavostí o této lokalitě. Na stezce se však podepsal zub času a časté návštěvy vandalů. Vězni se na pracích podílejí v rámci extramurálních aktivit programů zacházení. Jedná se o smysluplné aktivní trávení času, kdy dochází kromě jiného k rozvoji či upevňování pracovních návyků, ke snižování psychické tenze a frustrace plynoucí z dlouhodobého pobytu ve vězení a v neposlední řadě i k posilování vlastní lidské hodnoty.

peb

Mezi odsouzenými ženami v opavské věznici lze najít i ženy, které jsou manuálně zručné či výtvarně nadané a navíc ochotné s chutí vytvářet věci, které udělají radost nejen dětem, ale i dospělým mimo zdi věznice.

Kateřina Gatnarová

Opavští vězňové pomáhají dětem

V poslední době se povedlo za velké pomoci paní vychovatelky Dagmar Slané uplést plnou krabici svetrů, čepic, šálů a rukavic pro děti, které žijí v Azylovém domě pro matky s dětmi v Opavě. Z krásných věcí sice děti měly radost, ale mnohem více to potěšilo samotné maminky, které oceňily také moderní vzory. Jak říká vychovatelka ve vězení je stále hodně žen, které ovládají ruční práce jako je pletení, háčkování nebo vyšívání. Jde hlavně o ženy středního věku, mladší generace už bohužel většinou k těmto dovednostem nemá vztah. Ženy se samy o tuto činnost hlásí, když zjistí, že i ve vězeňském prostředí je taková možnost. Svým způsobem jde i o jakousi terapii. Mohou se pochlubit, že něco umí, psychicky se zklidní a hlavně tím vyplní volný čas. Nezanedbatelná je také skutečnost, že za svou iniciativu mohou být kázeňsky odměněny. V neposlední řadě je to však také pocit, že udělaly něco pěkného a užitečného pro jiné, byť ne-

známé, lidi. Tento pocit jim umocní také to, když z obdarované organizace přijde upřímný a milý děkovný dopis. Materiál na pletené věci dodali

samotní zaměstnanci věznice. Nasbíralo se spoustu již nenošených svetrů, ale i zcela nepoužité klubka vln. Další velkou radost jsme udělali dět-

skému oddělení opavské nemocnice, kde na konkrétní objednávku jedna z odsouzených žen namalovala několik obrázků, které již zdobí chodby tohoto oddělení, které je koncipováno jako loď, tudíž se na všech obrázcích objevují mořský motivy. Radost z obrazů měly především pracovníci dětského oddělení, včetně primářky, která se předáváním, u kterého byly i dvě odsouzené ženy, zúčastnila. Při této příležitosti předali zástupci věznice také velké množství látkových hraček, obrázků a záložek, které dětem sestřičky dávají např. po nepříjemném vyšetření, nebo když odcházejí domů. Tyhle drobnosti nemocnice dostala již potřetí. Dvakrát v loňském roce, kdy se na tvorbě podílelo také specializované oddělení pro výkon ochranného léčení protioxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství, kde také kromě nádherných obrázků a omalovánek odsouzené ženy

v rámci terapie vyrábějí tzv. náramky štěstí, které mají převážně u malých pacientek veliký úspěch. Také odsouzení muži z opavské věznice přiložili ruku k dílu. V rámci dřevomodelářského kroužku vyrobili závěsné kolo-toče a zvířátka.

Odolovský dozorce zachránil dítě z rozvodněné řeky Úpy

Vyznamenání Vězeňské služby ČR Za statečnost převzal v úterý 27. května z rukou generálního ředitele VS ČR Pavla Ondráška dozorce Věznice Odolov Jan Andrš, který týden před tím zachránil z rozvodněné řeky Úpy topící se dítě. Jan Andrš při této příležitosti generálnímu řediteli vylíčil podrobnosti svého činu, ten mu ještě jednou poděkoval za jeho statečnost a duchapřítomnost vedoucí k záchraně lidského života.

Jan Andrš si spolu se svou manželkou všiml topícího se dítěte v pondělí 19. května odpoledne při procházce po Úpici. Nejprve se domníval, že se jedná o panenku unášenou proudem, vzápětí si ale všiml, že je to dítě. Rozeběhl se tedy k místu, odkud se k němu mohl nejsnáze dostat, protože skočit do vody z místa, kde právě stál a snažit se k němu doplatvat, by bylo vzhledem k silnému proudu značně obtížné. Nakonec se mu podařilo dostat dítě na břeh a začít s kardiopulmonální resuscitací. „Ještě než jsem skočil do vody, jsem volal na kolemdouci, aby zavolali pomoc,“ líčí Jan Andrš svůj čin. Brzy prý přijela policie a i hasiči, vzpomínal dnes Jan Andrš

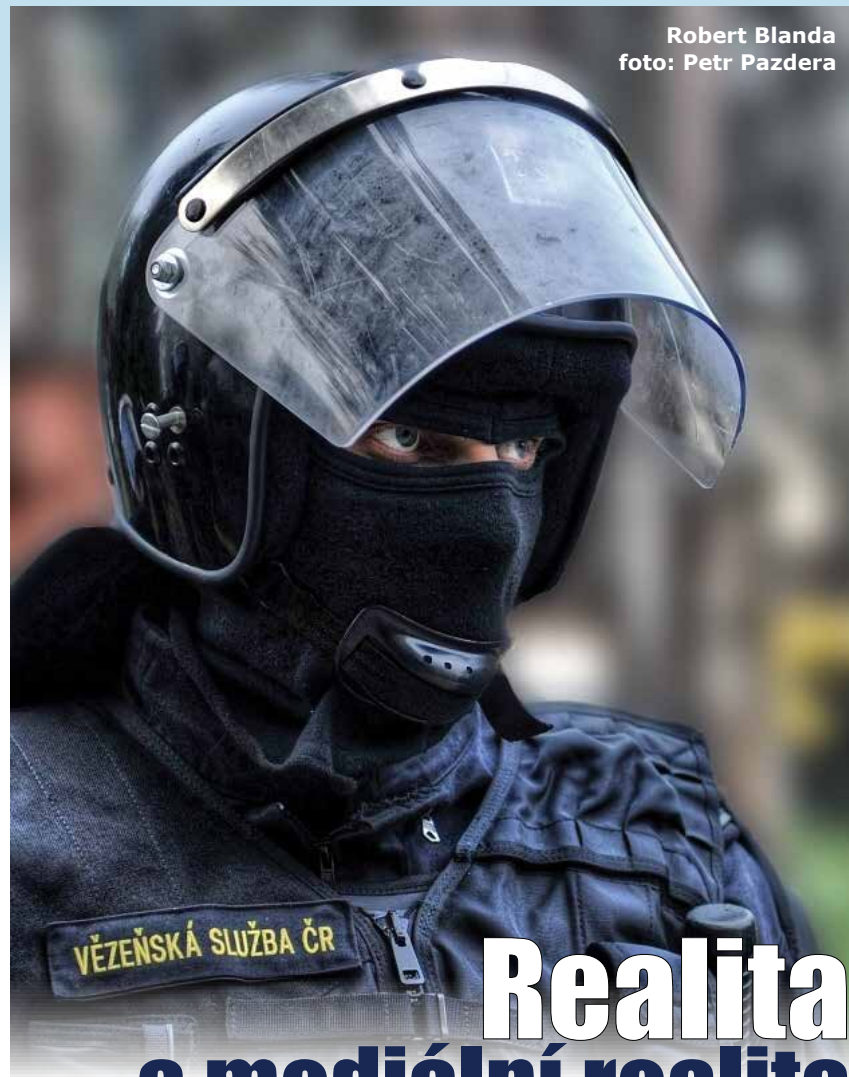

Volby do Evropského parlamentu

Nepatrně vyšší oproti celostátnímu průměru byla účast vězňů osob ve víkendových volbách do Evropského parlamentu. Voleb se celkem zúčastnilo 3289 vězňů z celkového počtu 16 310 vězňů osob - oprávněných voličů. Účast vězňů osob byla tedy 20,17 procent. Celostátní průměr volební účasti byl přitom 18,2 procent.

Nejvyšší účast byla ve Věznici Všehrdy - 38,01 procent, nejnižší naopak ve Věznici Mírov (8,01 procent) nebo ve Vazební věznici Olomouc (8,72 procent). Vězněné osoby hlasovaly na základě zápisu do stálého seznamu voličů v šesti případech, což odpovídá 0,18 % z celkového počtu oprávněných voličů; dále na základě voličského průkazu ve 106 případech, (3,13 %) nebo na základě nahlášení k zápisu do zvláštního seznamu voličů, a to v 3 180 případech. To odpovídá 96,69 % z celkového počtu oprávněných voličů.

Robert Blanda
foto: Petr Pazdera

Realita a mediální realita jedné mimořádné události

Letos v polovině března se jedna z bezpečnostních eskort Vazební věznice Praha Pankrác ocitla v mimořádné situaci, když na ní na Jižní spojce v Praze najížděl řidič osobního vozidla. Ačkoliv eskortní skupina zvládla situaci zcela profesionálně, vyrozuměla policii, zastavila a zaujala kruhové střežení, obraz této události v mnoha sdělovacích prostředcích byl zcela odlišný. Televize Nova dokonce neváhala, aniž by se její reportér snažil problému trochu porozumět, celou záležitost ve zpravodajství zesměšnit.

TV Nova 13. Března 19:30 Televizní noviny

Drzý řidič svou jízdou ohrozil kolonu vozů vězeňské služby na Jižní spojce v Praze, která převážela nebezpečného trestance. Ozbrojená eskorta dokonce vyskákala z aut a zaujala obranné postavení v obavě, že jde o útok. Řidič ujel, ale policie ho nakonec stejně dopadla. Incident má i jeden, řekněme, švejkovský rozměr. Podle informací televize Nova jeden ze strážných při akci na chvíli ztratil zásobník od samopalu.

Velitel eskorty k tomu říká: „Jako velitel jednotky vím o tom, že zbraně, kterými jsme vybaveni, mají poněkud nešťastně vyřešenou konstrukci zásobníku a navíc je záchyt zásobníku poměrně velký a nevhodně umístěný. Vzhledem k tomu stačí lehce zavazit a zásobník vypadne. To se stalo i veliteli posledního vozidla, který, jak

gestikuloval na řidiče, a vyzýval ho k zastavení, tak se vyklonil z okna auta a přitom zavadil o záchyt zásobníku. Ten se uvolnil a vypadl,“ uvedl velitel. Přestože byla profesionalita členů eskorty zpochybněna v televizním zpravodajství, nelze jejich činnost hodnotit jinak než kladně. Musíme si

uvědomit, že v krátkém sledu událostí musí velitel eskorty vyhodnotit situaci, jejíž scénář se pak již píše sám. V této chvíli měl na palubě eskortního vozidla osobu, která je svým významem hodnocena jako zvlášť nebezpečná. Vozidlo, které na eskortu najíždělo, bylo výkonné BMW, kterému by eskortní vozidla v žádném případě neměla šanci ujet, a navíc přes fólie na sklech nebylo možno zjistit, kdo další v BMW sedí a co se zrovna chystá udělat.... Zde se musí velitel eskorty rozhodnout opravdu rychle; je zde se svým týmem sám, zodpovídá za něj a za eskortovanou osobu stejně tak.... Policii jsme kontaktovali, když jsme upozorovali, že se nás řidič červeného BMW drží a nelze ho setrást. Policisté nám odpověděli, ať situaci dál monitorujeme a případně se ozveme,“ říká velitel eskorty. „Za Černým mostem jsme situaci vyhodnotili již jako opravdu nebezpečnou a blížící se institutu nutné obrany a vozidlo jsme sevřeli mezi sebou a donutili ho zastavit,“ dodává velitel eskorty.

„Zaujali jsme kruhové střežení a zjistili řidiče. Vyčkali jsme na příjezd policie. Bohužel jsme takto čekali asi 45 minut, přestože jsme byli jen kousek za Prahou. Po dlouhém čekání dorazili policisté z Kyjí, kteří si řidiče převzali a teprve pak jsme mohli pokračovat v cestě do cílové věznice,“ uzavírá velitel eskorty.

Glosa

Robert Káčer

Nedokázal jsem odolat pokušení napsat alespoň krátký komentář k tomu, co se událo a jak to později interpretovala televize. Nikdo neví lépe, jak se věci sebehly, než účastníci popsané události. Proto chápu jejich rozhořčení nad tím, jak případ komentovala televize ve svém zpravodajství.

Nechci tentokrát rozebírat, jak a proč vznikají mediální interpretací zkreslení. Tentokrát se chci pozastavit spíš nad komentářem moderátora, že událost měla podle něho poněkud švejkovský nádech, a to v souvislosti se ztrátou zásobníku. S redaktorem jsem shodou okolností mluvil osobně a vysvětloval mu, že při služebních zákrocích se zkrátka stává, že některé součásti výstroje odpadnou. Příslušník má za úkol provést a dokončit zákrok, a sotva si při tom může zároveň držet všechnu výbavu, kterou má na sobě. Co si z toho však televize následně vybrala, ví každý, kdo zpravodajství sledoval.

Víc než co jiného to ukazuje na otázku, jakou vlastně sehrávají média v současnosti roli. Kolegové z eskorty každopádně zvládli situaci dobře. Správně zareagovali na potenciálně rizikovou situaci a splnili úkol, který měli zajistit. A na jejich místě bych se rozhodně netrápil tím, jak to později někdo interpretoval.

Petr Novák

Občanské sdružení Nová šance

Občanské sdružení Nová šance bylo založeno v roce 1998 a od té doby, tedy již více než 15 let, poskytujeme pomoc mužům propuštěným z výkonu trestu. Za tu dobu jsme pomohli již více než 550 klientům. Sídíme v areálu bývalých kasáren v Ostravě-Koblově a tento objekt se nám podařilo získat do osobního vlastnictví v roce 2011. Zeměpisně je tento areál v pěkném prostředí, protože všude kolem nás jsou samé lesy. Areál má rozlohu cca 40 tisíc m².

Mezi několika budovami, které jsou v našem areálu, a které jsou již všechny plně využity, je samozřejmě i náš azylový dům pro muže po výkonu trestu, jehož kapacita je 20 míst. Jedna z hlavních věcí, kterou se lišíme od ostatních zařízení, je, že přijímáme klienty ihned, i když u sebe nemají žádnou finanční hotovost. Je to hlavně velká pomoc pro ty, kteří opustili vězení, dostali od kurátora maximálně 1 000 Kč a někdy i několik týdnů čekají na první sociální dávku. V našem sdružení jsou ubytováni a dostanou také jídlo, mají zde hygienické zázemí, a v případě nutnosti mohou získat i oblečení. Tímto předcházíme recidivě, případně rizikovému chování u výše zmíněných osob. Možná někoho napadne otázka, co vlastně naši klienti dělají, čím se zabývají, kde pracují atd. Každý pracovní den jsou v rámci získávání pracovních návyků zaměstnáni v areálu a každý se začleňuje do chodu a různých jiných aktivit našeho sdružení dle vlastních schopností a možností. Pět mužů slouží na vrátnici v rámci dnes již uzavřeného pracovního poměru, další klient získal práci a nyní pracuje u jedné soukromé firmy, další dva pracují ve sdružení Kola pro Afriku.

V této souvislosti je třeba dodat, že se nám podařilo navázat velmi dobrou spolupráci s Věznici Heřmanice, kde pro nás vyčlenili určité prostory na opravu jízdních kol pro děti v Africe, které se sem pravidelně přivážejí na opravu. Díky této spolupráci se vězni z této věznice opravili již více než 1200 jízdních kol.

V poslední době se nám tedy podařilo umístit na trh práce osm lidí, což v dnešní době a při jejich trestní minulosti, je docela dobrý počet. Další klienti, kteří čekají na vhodné zaměstnání, zatím získávají pracovní návyky například při drobných opravách na azylovém domě, při údržbě areálu, jako je sekání trávy, hrabání listí, příprava dřeva na zimu, oprava příjezdových cest atd.

Pomoc Evropské unie

V jednom z projektů Evropské unie se nám podařilo získat finanční prostředky na zřízení školícího a vzdě-

lávacího střediska, kterým prochází každý nový klient, a kde také získává nové informace v následujících tématech: finanční dluhy a oddlužení, sociální práce a jak správně požádat o sociální dávky, jak správně najít zaměstnání a uplatnění na trhu práce, prevence kriminality – a jak se dostat zpět do vězení. Kromě těchto čtyř lektorů, kteří v kurzech vyučují a klientům radí, je možno našim klientům poskytnout i bezplatnou právní poradnu. Nedílnou součástí tohoto projektu je i pozice duchovního, který v rámci svých setkání hovoří o duchovních a etických hodnotách, případně zajišťuje různé tematické výlety, včetně loňského výletu do Osvětimi. V rámci tohoto projektu jsme také zařídili cvičnou dílnu, kde se učí klienti práci se dřevem ve stolářské dílně a další část lidí se učí základem v oblasti zámečnických prací a práci s kovem. V obou dvou těchto dílnách máme zkušené mistry, kteří ukazují základy práce s nářadím a práci na nově zakoupených strojích. Klienty práce v těchto dílnách baví, protože si můžou zhotovit i menší výrobky, kterými můžou následně udělat radost svým blízkým lidem, především dětem.

Spolupráce s věznicí Heřmanice se uskutečňuje i v dalších oblastech. Z našeho sdružení vzešla nabídka do věznice, zdali by školících a vzdělávacích kurzů, které se konají v našem sdružení, nemohli také využít vězni ze zdejší věznice. Myslíme si, že získávání informací v oblasti finanční zadluženosti, možnost uplatnit se na trhu práce, kdy a jak získat první sociální dávky po propuštění, nebo oblast prevence kriminality, jsou pro tyto lidi velmi potřebné. Vedení zdejší věznice zareagovalo velmi vstřícně a našich školících a vzdělávacích kurzů se účastní již první vězni. Je to pilotní a zcela ojedinělý projekt, který v současné době v našich věznicích nemá

období. Věříme, že lektori, kteří vedou tyto kurzy, budou moci předávat své zkušenosti i dalším vězňům, kteří o to projeví zájem.

Příjemné prostředí pomáhá

Pokud se týká prostředí naší ubytovny, z oken pokojů se naši klienti dívají na výběh, kde máme v současné době čtyři koně. Před hlavním vchodem do ubytovny máme pěkné venkovní posezení – pergolu, a v její blízkosti tábořiště, kde je možno si i něco opéct. Vedle tábořiště máme udírnu, kde si také občas vyudíme nějaké ty klobásky. Kromě toho tady máme i drobné zvířectvo jako jsou slepice, králíci, kačeny, kočky, a máme tady také dva hlídací psy. Dostáváme také několikrát do roka darem i nějaké dřevo, a proto jsme rádi, že tady máme také darovanou cirkulárku, a v poslední době také nově koupenou štípačku na dříví. Protože do našeho areálu není přiveden plyn, tak se v několika budovách (administrativní budova, azylový dům, cvičná

dílna a vrátnice) topí jen dřevem a při velkých mrazech i uhlím. Jsme proto hodně rádi, když nám nějaké firmy darují jakékoliv dřevo na topení.

Před dvěma lety se nám podařilo rozjet další projekt s názvem Resocializace mužů opouštějících vězení. Na projekt se podílí ministerstvo vnitra a odbor prevence kriminality Magistrátu města Ostravy. V rámci tohoto projektu máme možnost navštěvovat věznice po celé naší republice a zde prezentujeme činnost našeho sdružení, případně se i zmiňujeme o způsobu naší pomoci mužům po výkonu trestu. Ve věznicích míváme setkání jak s odsouzenými, kteří mají zájem po propuštění využít pomoc našeho sdružení, tak s personálem těchto věznic, kterým jsou následně rozdány naše propagační materiály. Díky těmto návštěvám a našim prezentacím, se velmi zlepšila komunikace mezi již navštívenými věznicemi a našim sdružením, což nám velmi pomáhá při naší práci po případném propuštění jednotlivých klientů.

Sbírka nábytku

V posledních měsících jsme rozjeli nový projekt s názvem Sklad nábytku, kterým se naše sdružení ve spolupráci s Magistrátem města Ostravy snaží pomáhat sociálně slabým rodinám a jednotlivcům. Tento sklad o rozloze 70 m², připravovali naši klienti, abychom mohli pomáhat potřebným lidem. Víme totiž, že mnoho dobrého a zachovalého nábytku končí v takzvaných sběrných dvorech, a tak se nám podařilo se společností OZO Ostrava domluvit převoz těchto zachovalých věcí zdarma k nám do našeho skladu nábytku, který je umístěn v jedné z dalších budov v našem areálu. Tento nábytek, případně jiné bytové doplňky, slouží po vzájemné komunikaci se sociálními pracovníky, případně kurátory, sociálně slabým rodinám v Ostravě. Také jsme tento projekt použili na pomoc dnes již našim bývalým klientům, kteří dostali například podnájemní

byt, ale už neměli finanční prostředky pro jeho zařízení, a my jsme měli radost, že jim můžeme takto pomoci. V poslední době jsme začali spolupracovat s občanským sdružením Společnost pro ranou péči, které se zabývá pomocí rodinám s postiženými dětmi. V jedné z dalších budov, kde máme keramickou dílnu, naši klienti pod vedením odborné lektorky zhotovují speciální pomůcky pro malé děti, které mají různá postižení nebo jsou ohroženy ve vývoji. Z tohoto projektu máme velkou radost, protože v rámci této spolupráce, vidíme pomoc našich klientům dalším potřebným lidem v naší společnosti.

Spolupráce s Vězeňskou službou ČR

Zástupci kanceláře generálního ředitele vězeňské služby patří k našim

častým hostům. Počátky naší organizace byly velmi obtížné; když jsme před 15 lety začínali, neměli jsme nikoho, od koho bychom mohli čerpat a získávat zkušenosti. Velmi nám pomohlo vedení Věznice Mírov, zvláště ředitel věznice, který podpořil schůzky vedení našeho sdružení, včetně sociální pracovnice, se sociálními pracovníky a speciálním pedagogem mírovské věznice. Byli jsme velmi rádi, že jsme našli někoho, kdo má bohaté zkušenosti s prací s odsouzenými a byl vždy připraven nám poradit nebo pomoci. Musím se samozřejmě zmínit i o velmi dobré spolupráci s hlavní kaplankou vězeňské služby, Květou Jakubalovou, která nám mimo jiné pomohla získat kontakty na kaplany z dalších věznic.

Program Jinou cestou

Dalibor Hapl

Společnost Člověk v tísní od začátku minulého roku zajišťuje v Plzeňském a Karlovarském kraji program Jinou cestou. Ten se zaměřuje především na podporu osob, které opustily výkon trestu odnětí svobody, nebo byli podmíněně odsouzeni. Část programu je ale realizována i ve věznicích.

Dluhové poradenství ve věznicích

Pracovníci organizace vězňům nabízejí dluhové poradenství. Příprave-ny jsou skupinové semináře, během kterých jsou rozebírána témata, jako je uzavírání smluv, důsledky nesplácení dluhů, proces vymáhání dluhů, oddlužení, práva a povinnosti dlužníků, průběh exekučního řízení apod. „Po seminářích máme dojednané i individuální poradenství, kde se již zaměřujeme na konkrétní problémy daného vězně,“ vysvětluje poradkyně společnosti Člověk v tísní Vlastimila Feistingerová. Podle ní není možné z vězení vyřešit všechny problémy s dluhy, ale jde minimálně zorientovat dlužníka ve svých závazcích a v části případů zarazit jejich další nárust.

Spolupráce se rozvíjí ve věznicích Ostrov nad Ohří, Horní Slavkov, Kynšperk nad Ohří, nejvíce však zatím organizace postoupila ve spolupráci s věznicí Plzeň Bory. „Za poslední půl rok se zde uskutečnilo 12 seminářů, v individuálním poradenství jsme pracovali s dvacítkou klientů. Základem spolupráce je samotné zmapování dluhů u každého člověka, následující konzultace za účelem sloučení exekucí, oslovování věřitelů, vyrozumění o možnostech snížení dluhů apod.“ shrnuje výsledky spolupráce s plzeňskou věznicí Vlastimila Feistingerová.

Program sociálního výcviku

Program Jinou cestou se zaměřuje na osoby, které za sebou mají konflikt se zákonem, i mimo věznice. Společnost pro ně připravila program sociálního výcviku a převýchovy (§ 48 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník). Jde o resocializační pro-

gram, který se zaměřuje na rozvoj sociálních dovedností, nabytí některých praktických dovedností a jehož cílem je snížení další trestné činnosti zapojených osob. V rámci programu společnost spolupracuje zejména s Probační a mediační službou ČR, sociálními kurátory, ale i se soudci a státními zástupci. „Program totiž může být uložen jak v rámci dohledu PMS, ale i přímo v rozhodnutí soudu,“ vysvětluje Feistingerová.

Program nabízí skupinovou i individuální spolupráci, které se mohou doplňovat. „Jednotlivá setkání se zaměřují na taková témata jako je způsob řešení konfliktů, přijetí viny či rodinných vztahů. Důraz však kládeme i na situaci klientů v oblasti bydlení, zaměstnání a samozřejmě i dluhů,“ vyjmenovává poradkyně. Společnost má dále možnost využít externích odborníků, např. psychologů, a je navázána na další organizace, které se zaměřují na specifické činnosti. „V programu se věnujeme například problému závislosti na návykových látkách. Pokud má klient se závislostí problémy, rozebereme s ním důsledky jeho jednání a následně zprostředkujeme konzultace s kontaktním centrem, případně pobyt v odvykacím zařízení,“ upřesňuje Vlastimila Feistingerová.

Na hodnocení programu je podle ní brzo. „Kolik lidí, kteří prošli naším programem, se k trestné činnosti vrátí, budeme moc vyhodnotit až s odstupem času. Nyní se můžeme těšit pouze z dílčích úspěchů, které pro nás představuje změna postojů u některých absolventů programu, vyřešení a stabilizace jejich bytové, dluhové či pracovní situace,“ uzavírá Vlastimila Feistingerová.

Program je podpořen z prostředků ESF prostřednictvím Operačního programu lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR.

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Vzdělávání odsouzených ve znojemské věznici nově

Ludmila Kurdíková

Znojemská věznice již 14 let pomáhá, formou rekvalifikačních kurzů, návratu odsouzeným po výkonu trestu do normálního života. První formou rekvalifikace byly kuchařské kurzy, které se ve Znojmě konají od roku 1999 a od roku 2004 jsou navíc akreditované MŠ jako kurzy rekvalifikační.

Protože byl o tyto kurzy vždy velký zájem, pokusila se věznice, formou spolupráce se Střední školou technickou ve Znojmě, rozšířit nabídku vzdělávání odsouzených o kvalifikaci podlahář plovoucích podlah. Tato rekvalifikace se prováděla přímo v budově školy, a to v rámci celostátního projektu UNIV3, který zajišťuje národní ústav pro vzdělávání. Projekt UNIV je systémový projekt ministerstva školství a byl financován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky. Jeho hlavním cílem je umožnit všem dospělým zájemcům rychlé doplnění dílčí nebo úplné kvalifikace v různých profesích a jejich následné uplatnění na trhu práce. Fungování tohoto projektu umožnil nový zákon č. 179/2006 Sb. o uznávání výsledků dalšího vzdělávání.

Věznice Znojmo vybrala do tohoto kurzu vhodné odsouzené, kteří na výuku docházeli přímo do školy. Celý projekt probíhal v dílnách a odborných učebnách školy a to od listopadu loňského roku do února 2014, kdy byly závěrečné zkoušky. V úterý 11. února byla intenzivní tříměsíční výuka zakončena složením odborných teoretických i praktických zkoušek za přítomnosti předsedy Čechu podlahářů České republiky Miroslava Štumpy, který ocenil perfektní zájem školy na Uhelné:

„Pro studenty a vůbec všechny uchazeče je neocenitelná výhoda, když se můžou na svoje budoucí povolání připravovat v takto kvalitně vybavených dílnách přímo v areálu školy a nemusejí tak za praxí docházet někam jinam.“

Pro věznici byl tento kurz novou zkušeností a také zdrojem inspirace do budoucna. Všichni odsouzení se připravovali svědomitě a závěrečné zkoušky zvládli i přes to, že jsou navíc zaměstnání u cizích subjektů a před odpolední výukou docházeli každodenně do práce.

Věznice počítá, v rámci možností, s podobným typem vzdělávání i do budoucna. A tak k rekvalifikačním kuchařským kurzům pro odsouzené muže v ostraze bude přidávat i další možnosti vzdělávání pro různé profese, které umožní odsouzeným po výkonu trestu, snadnější návrat do běžného života.

Akademie VS ČR akreditovaným pracovištěm

Renata Hečková
Vlasta Rudolfová

Akademie VS ČR získala akreditaci na připravené vzdělávací programy pro sociální pracovníky od Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a zároveň se stala akreditovaným pracovištěm. V Akademii VS ČR každoročně zaměstnanci VS absolvují nejen kurzy základní odborné přípravy, ale také řadu specializačních kurzů, ve kterých získávají aktuální informace a dále si prohlubují dovednosti specifické pro výkon jejich činnosti.

Cílovými skupinami specializačních kurzů jsou jak příslušníci, tak i zaměstnanci – specialisté v různých oborech. Jednou ze skupin odborných zaměstnanců, která se pravidelně účastní vzdělávání, jsou i sociální pracovníci. Sociální pracovníci mají zákonem o sociálních službách upraveno průběžné vzdělávání jako povinnost: „Zaměstnavatel je povinen zabezpečit sociálnímu pracovníku další vzdělávání v rozsahu nejméně 24 hodin za kalendářní rok, kterým si obnovuje, upevňuje a doplňuje kvalifikaci. Další vzdělávání se uskutečňuje na základě akreditace vzdělávacích zařízení a vzdělávacích programů udělené ministerstvem na vysokých školách, vyšších odborných školách a ve vzdělávacích zařízeních právnických a fyzických osob. Formy dalšího vzdělávání jsou: a) specializační vzdělávání zajišťované vysokými školami a vyššími odbornými školami navazující na získanou odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka, b) účast v akreditovaných kurzech, c) odborné stáže v zařízeních sociálních služeb, d) účast na školicích akcích.“ (zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, § 111). Akademie VS proto každoročně organizovala ve spolupráci s různými vzdělávacími institucemi pro naše sociální pracovníky různé akreditované vzdělávací programy. Spolupracovali jsme s různými subjekty, např. MAVO, s.r.o., EDUPOL, v.o.s. a Vzdělávací centrum pro veřejnou správu ČR, o.p.s.

Vzhledem k finanční, organizační a personální náročnosti tohoto průběžného vzdělávání sociálních pracovníků začala Akademie VS ČR pracovat na akreditaci vlastních vzdělávacích projektů. A tak na jaře v r. 2013 začal připravovat tým učitelů a zaměstnanců AVS akreditaci vzdělávacích programů a zároveň akreditaci pracoviště Akademie VS ČR.

V praxi to obnášelo řadu jednání jak s pracovníky GR VS ČR, především s metodikem GR VS ČR pro sociální pracovníky Ivanou Hnídkovou, tak pracovních setkání v rámci AVS.

Byly vytvořeny dvě pracovní skupiny, z nichž jedna se zabývala akreditací pracoviště a druhá skupina pak připravovala obsahovou náplň kurzů. Akreditaci vzdělávacího pracoviště připravovali pod vedením Františka Vlacha, Martina Lacinová Gänselová, Anna Štěpánová a Inka Mery. Všechny projekty, které pracovní týmy Akademie VS ČR předložily, byly Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR akreditovány a zároveň se Akademie VS ČR stala akreditovaným pracovištěm.

Akreditované kurzy

Prvním akreditovaným odborným kurzem je: Úvod do verbální a neverbální komunikace (č. akreditace 2013/1617-SP). Cílem tohoto vzdělávacího programu bude obnovit, upevnit a doplnit komunikační dovednosti sociálního pracovníka a naučit účastníky účinně se dorozumět s klienty, s nadřízenými, podřízenými a pozitivně na ně působit. Společně s lektorkou se budou věnovat např. lexikálnímu hledisku verbální komunikace a také hlasové kultuře. Pozornost bude věnována i souladu verbální a neverbální složky komunikace. Zároveň si účastníci uvědomí, jaký vliv mají metajazykové prostředky na komunikaci v multikulturním prostředí. Tento vzdělávací program je v rozsahu šesti hodin.

Druhým akreditovaným programem je Úvod do problematiky komunikace a umění naslouchat (č. akreditace 2013/1615-I). V tomto rovněž šestihodinovém vzdělávacím programu budou u frekventantů zejména rozvíjeny a prohlubovány techniky zaměřující se na komunikační dovednosti při vedení profesionálního rozhovoru sociálního pracovníka s klientem, na techniky aktivního naslouchání jako základního předpokladu pro úspěšnou komunikaci s klienty. Zároveň posluchači budou s lektorkami analyzovat komunikační proces s ohledem na eliminaci bariér v komunikaci. Společně se zaměří také na zpětnou vazbu jako na jedno z opatření k prevenci možných nedorozumění a s tím spojených ztrát nebo napětí mezi komunikačními partnery.

Ve třetím kurzu Úvod do problematiky stresu a vybraných relaxačních technik (č. akreditace 2013/1616-SP) se budou účastníci kurzu zabývat různými technikami ke zvládnutí stresu a k eliminaci zátěžových situací sociálního pracovníka. Cílem tohoto vzdělávacího programu je identifikovat svoje osobní hranice tolerance vůči stresu, včas rozpoznat příznaky stresu a reakce organismu, předcházet syndromu vyhoření a používat efektivní techniky ke zvládnutí stresu. Vzdělávací program je v rozsahu 16 hodin, v jehož závěru budou získané znalosti ověřeny písemným testem.

V letošním roce 2014 se naši sociální pracovníci zúčastní prvního a druhého akreditovaného kurzu. Oba tyto vzdělávací programy se budou konat v Akademii VS ve Stráži pod Ralskem celkem v devíti skupinách (v jedné skupině 12 – 14 účastníků) a budou ještě doplněny odbornou přednáškou z oblasti aktuálních právních problémů, se kterými se v současné době potýkají sociální pracovníci nejvíce. Po absolvování každého vzdělávacího programu obdrží absolventi osvědčení. Abychom naplnili literu zákona o sociálních službách a splnili rozsah nejméně 24 hodin povinného vzdělávání za kalendářní rok, zúčastní se sociální pracovníci ještě individuálně odborné stáže (v rozsahu osmi hodin) na jednotlivých pracovištích probační a mediační služby s ohledem na místo jejich působnosti. S praktickou realizací třetího akreditovaného kurzu Úvod do problematiky stresu a vybraných relaxačních technik (č. akreditace 2013/1616-SP) pak počítáme v následujícím roce.

Všechny akreditované vzdělávací kurzy jsou pečlivě připravované a organizované s ohledem na potřeby sociálních pracovníků. Celý přípravný a realizační tým učitelů a zaměstnanců AVS ve Stráži pod Ralskem doufá, že tyto kurzy přispějí k prohlubování kultivovanosti projevu a jednání, eliminaci komunikačních bariér a zvyšování sociálních kompetencí. Zároveň se stanou prostorem k prohlubování vlastních sociálních dovedností, k výměně zkušeností a nabytí nových informací.

Autor je student 4. ročníku Právnické fakulty UK, organizátor akce a člen spolku CommonLaw Society
jakub.drapal@gmail.com

Jakub Drápal

Týdny vězeňství na Právnické fakultě UK

Tři týdny mezi 17. březnem a 4. dubnem 2014 byly na Právnické fakultě v Praze věnované vězeňství. Studentský spolek CommonLaw Society uspořádal akci Týdny vězeňství. Cílem bylo upozornit na téma, kterému se nevěnuje na právnických fakultách přílišná pozornost, ale případně i vyvolat zájem ve studentech a vyučujících dále se vězeňstvím zabírat. Moje motivace, jako organizátora, byla i lehké sobecká – sám jsem se chtěl dozvědět o některých problematikách víc, a toto byla ideální cesta.

Týdny vězeňství zahájila svojí přednáškou kriminoložka a ministryně spravedlnosti Helena Válková, která mluvila o budoucnosti trestání v ČR. Své poslání definovala tak, že chce primárně řešit 90 procent pachatelů a vězňů, kteří jsou napravitelní a nemusí nastoupit dráhu kriminálního. Soudy dnes podle ní mají dostatečný výběr trestních sankcí, které mohou uložit, zvláště pak s novým trestním zákoníkem, který zavedl mimo jiné tresty domácího vězení a zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Podle ministryně ale

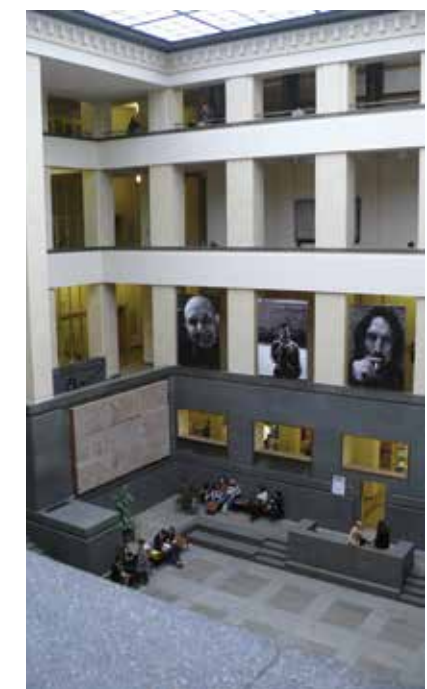
soudy a státní zástupci alternativních trestů neumějí dostatečně využívat. Za svůj úkol tak nepokládá změnu zákonů, ale spíš školení. Svým postojem ukazuje na argumentaci týkající se právního řádu, která není často reflektována – právní řád máme dostatečně jasný a problémy, které řešíme, mají někdy základ aplikaci zákona lidmi, nikoli v zákonu samém. Někdy je ale potřeba zákon přepracovat, a proto přišla řeč i na rekodifikaci zejména trestního řízení, které neodpovídá aktuálním problémům a řešením.

Kavárenské semináře

Kromě akademických přednášek na fakultě v rámci Týdnů vězeňství měli studenti možnost potkat se s hosty z oboru i na kavárenských seminářích. Setkání studentů s hosty probíhala v neformálním prostředí kavárny. Hosté byli postupně dva – sociální kurátor na Praze 1 Pavel Pěnkava a ředitel odboru výkonu trestu a vazby generálního ředitelství vězeňské služby Pavel Horák.

Pavel Pěnkava se zaměřil na problematiku situací po propuštění, chvílemi se ale nevědomky věnoval podobnému tématu jako Helena Válková. Popsal práci s jedním klientem, který se narodil matce ve vězení, adoptoval jej vězeňský dozorce a průběžně trávil čas s ním a s matkou, pokud nebyla ve vězení. Když Pavel Pěnkava přišel poprvé do práce, bylo mu sděleno, aby se s tímto člověkem moc nepáral – vždycky prý znova skončí ve vězení. Po delší době

práce s ním se mu ale podařilo, aby se doby strávené na svobodě mezi jednotlivými odsouzeními postupně prodlužovaly, což byl ohromný úspěch. Otázkou tak je, zda je skutečně i těch pět až deset procent zločinců doopravdy nenapravitelných, pokud se jim někdo osobně věnuje. Podobných přístupů, jako prosazuje Pavel Pěnkava, ale není mnoho – i po dvaceti letech práce z něj sálalo nadšení a lidský přístup pro osoby, které již takřka nikoho nezajímají. Pavel Horák jako příslušník vězeňské služby se přirozeně věnoval o týden později ve svém úvodním příspěvku životu ve vězení a situacím, kterými vězeň běžně prochází od přijetí do propuštění. Představoval situaci nejen takovou, jak je popsána v právních předpisech, ale především realitu vězeňského života se všemi jeho

úskalími. Zájem studentů dozvědět se o skutečném životě ve vězení přesahoval časové možnosti semináře, a proto nebylo možné věnovat se všem jeho aspektům. Byly tak řešeny případy násilí ve vězení a dozoru nad vězni, včetně aktuálního případu pokusu vraždy v jedné věznici, vzta- hu dozorců i vězňů k vězňům, kteří spáchali násilí na dětech či ženách či naplňování idealistických cílů věz- nění. Není divu, že živá a zajímavá debata skončila souběžně se zavírací dobou kavárny. Samozřejmě nelze pominout praxi, a té nepomohla exkurze studentů do pankrácké věznice.

Na akademické půdě byly Týdny vě- zeňství započaty i zakončeny – veřej- ná ochránkyně práv Anna Šabatová přednášela o dodržování lidských

práv ve vězení ve středu 3. dubna. Anna Šabatová byla jednou před- nášející, která sama byla vězněná – byla odsouzená v roce 1971 za rozši- řování letáků. To se promítalo i do její přednášky, kdy např. na výkaz týka- jící se nákladů spojených s výkonem trestu odnětí svobody zavzpomínala, že ona sama měla po propuštění dluh 7000 Kčs a dlouho ho splácela. Do je- jího příspěvku se promítala ale i její zkušenost s členstvím v CPT, Evrop- ském výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

Výhodou toho, že přednášely osob- nosti z různých oblastí týkajících se vězeňství, byla zejména skutečnost, že předkládaly různé náhledy na vě- zeňství a problémy s ním spojené. Student tak mohl i přemýšlet, jak nad tím, které řešení je lepší, ale i nad tím, jak různá zaměstnání for- mují názory podle toho, z kterého prostředí vycházejí. Příkladem může být, že zatímco si jeden přednášející pochvaloval rozšíření sociálního kapes- ného a jeho nahrazení hygienickými balíčky, druhý tuto změnu silně kri- tizoval.

V rámci tří týdnů vězeňství byla na Právnické fakultě UK v atriu (tzv. bazénu) umístěna velkorozměrná (3x2m) výstava deseti fotografií věz- ňů Děti noci Lukáše Havleny, která nejen upozorňovala na konání Týdnů

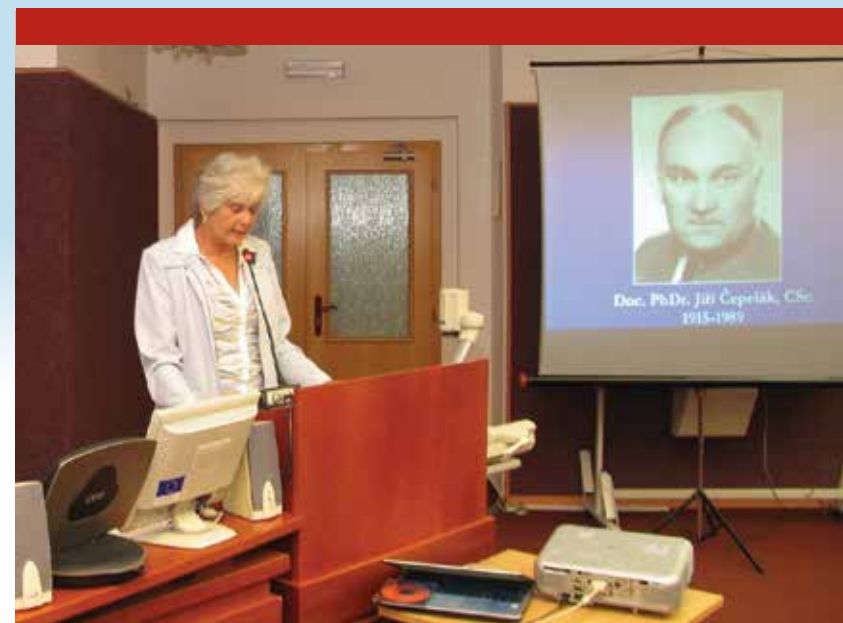
vězeňství, ale nesla si i své vlastní umělecké poselství. Vystaveno bylo pět portrétů žen a pět portrétů mužů, kteří byli nafoceni ve věznicích ve Valdicích a Světlé nad Sázavou.

Kdo jsou Děti noci Lukáš Havlena

Jakkoli byla původním zadáním foto- grafického projektu žádost několika občanských sdružení vyfotografovat vězně pro potřeby propagace jejich činnosti, včetně prevence kriminali- ty, bylo pro mě setkání s konkrétními osudy příležitostí definovat si cíl ryze vlastní: vyfotografovat vězně nor- málně. Cílem bylo uzavřít své mo- ralní úsudky a předsudky a před- stoupit před konkrétního vězně jako před člověka, který chce být vyfoto- grafován důstojně, tak, aby se sám za sebe nestyděl a způsobem, který ač se pokouší o jistou charakterizaci, tak vězně nekarikuje, nedemonizuje ani z něj nečiní symbol oběti. Pro vězně byl často povyražením už jen samotný akt společného fotogra- fování – možnost vyjít z cely na vě- zeňský dvůr mimo obvyklou hodinu. Skutečnost pro ně tak nevídaná, že jí někteří nejdříve odmítali. Napří- klad ve Valdicích se nechtěl nechat

fotografovat vůbec nikdo. Než s foto- grafováním souhlasil Zbyněk, místní kápo. Před fotografováním poprosil o zrcadlo a přičísil se vypůjčeným hřebem. Dobře si vzpomínám také např. na setkání s Lenkou, mladou trestankyní ze Světlé nad Sázavou. Vyprávěla mi o tom, jak od dětství toužila být modelkou. Pokusil jsem se, aby se jí stala alespoň na chvíli prostřednictvím mé fotografie. Aby měl její portrét v sobě něco z éto- su módního magazínu. Paní Milena nechtěla fotografovat z profilu zji- zeného po potyčce se svou lesbickou partnerkou. I toto přání jsem respek- toval.

Fotografický soubor Děti noci se v žádném případě nesnaží bagateliz- ovat vinu portrétovaných trestanců. Jeho téma je jen úplně odlišné. Chce představit vězně bez jejich obvyklé vizuální stylizace padouchů či ubo- žáků. Chce představit trestance jako součást vězeňských institucí, které by je k této normalitě měly vést, ale bohužel v této své zásadní úloze až příliš často selhávají.

Životní jubileum Miluše Urbanové

Jan Sochůrek

V letošním roce oslavuje významné životní jubileum významná česká forenzní a zejména penitenciární psycholožka, dlouholetá pracovnice a stálá spolupracovnice vězeňství, PhDr. Miluše Urbanová, CSc. Česká penologie a v jejím rámci různé aplikované disciplíny, které se zabývají penitenciární problematikou, se mohou ve své historii opírat o mnohé vědecké a pedagogické autority. Jsou mezi nimi adiktologové, kriminologové, lékaři, pedagogové, penologové, právníci, psychologové, sociální pracovníci, sociologové, sociální pedagogové, speciální pedagogové, viktimologové a další. Mezi penitenciárními psycholo- gy však nad jiné vyčnívají osobnosti doc. PhDr. Jiřího Čepeláka, CSc. a PhDr. Miluše Urbanové, CSc.

Miluše Urbanová se narodila se krát- ce před začátkem druhé světové války. Proto neopomene často připo- menout, že její obdivuhodná vitalita a životní optimismus jsou dány tím, že je válečné dítě, a protože přeži- la i tuto tragickou část našich dějin, zvládá úspěšně i všechny další etapy života. Když si po střední škole volila svůj životní profesí, rozhodla se pro obor psychologie, který ukončila na Karlově univerzitě v roce 1961. Bě- hem studií ji při přednáškách sociální psychologie zaujala zejména ta část, která se zabývala sociální patologií. Ráda vzpomíná na semináře, kde se scházeli studenti všech ročníků stu- dia psychologie a jejich učitelé. Na těchto seminářích probíhaly mnoha- hodinové diskuse na předem zadané téma a studenti tak měli neobyčejnou možnost slyšet diskuse renomova- ných odborníků často o problémech, které se veřejně v oné době veřejně příliš nediskutovaly.

Podklady pro svoji diplomovou práci získávala ve Výchovném ústavu pro mládež v Obořišti. To ovlivnilo i její další profesní kariéru a po promoci v již zmíněném roce 1961 nastoupila

jako psycholožka do Dětského dia- gnostického ústavu v Praze – Krči. Zde byla mimo jiné spolupracovni- cí dnešního profesora Pedagogické fakulty UK v Praze Zdeňka Heluse, autora mnoha učebnic psychologie a dalších vědeckých prací.

Po mateřské dovolené se do DDÚ v Krči již nevrátila a nastoupila jako psycholožka do tehdejšího Nápravně výchovného ústavu v Praze na Pan- kráci. Bylo to v době, kdy byl v teh- dejším Československu přijat nový zákon o výkonu trestu odnětí svo- body (zákon č. 59/1965 Sb., o vý- konu trestu odnětí svobody), který reagoval i na mezinárodní úmluvy, mezi jinými i Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězňemi. Pod vlivem toho, že v oblasti krimi- nologického zkoumání existovaly např. Kriminalistický ústav nebo Výzkumný ústav kriminologický vznikla potřeba zázemí i pro vědeckou instituci, kte- rá se bude zabývat problematikou trestu, trestání a vězeňství, tedy pro- blematikou penologickou. Tak vznikl koncem roku 1967 Výzkumný ústav penologický, který získal pro svo- ji činnost prostory právě ve věznicí

v Praze na Pankráci. A do něho k 1. lednu 1968, po té, co se vrátila ze své druhé mateřské dovolené, dr. Miluše Urbanová nastoupila. V čele ústavu stál docent PhDr. Jiří Čepe- lák, CSc., o kterém Miluše Urbanová napsala: „Plné nasazení doc. dr. Čepeláka bylo pro všechny pracovníky VÚPen příkladem. Byl v tomto ohle- du výjimečný šéf. Nechával prostor kreativitě, spoléhal na odpovědnost každého pracovníka. Nepřikazoval, ohleduplně řídil a sám s plným na- sazením pracoval. Pro mne byl tím, koho můj tatínek archaicky nazýval „učebním pánem“. Vedl mé počínání jak odborně, tak formálně. Dodnes mám zafixovány jeho postupy a pre- zentace. Škola naučí mnohé, ale jak naučené uplatnit v praxi, to je role „učebního pána“. A za to, asi nejen já, děkuji doc. dr. Čepelákově.“ Miluše Urbanová se významně podí- lela na experimentálním ověřování psychodiagnostických metod, které se díky zahraničním kontaktům doc- centa Čepeláka začínaly dostávat do rukou penitenciárních psycholo- gů a postupně se stávaly nedílnou součástí diagnostiky odsouzených i v našich podmínkách. Mnohé z metod, které byly později vydává- ny Psychodiagnostikou v Bratislavě, měly svůj původ ve VÚPen. Postupně se též ověřovaly a prakticky apliko- valy i specifické postupy zacházení s vězňemi, které sice byly v zahra- ničí již poměrně běžné, ale v Česko- slovensku jsme o nich jenom slyšeli nebo na ně narazil v zahraničních odborných časopisech nevelký počet odborníků.

Miluše Urbanová se svými kolegy byla průkopnicí odborného zacházení s vězni, kteří byli závislí na alkoholu. Již tehdy mnozí specialisté upozor- ňovali na plíživý rozvoj dalšího ne- bezpečí, nealkoholových drogových závislostí. Ty se ve věznicích skrytě rozvíjely v podobě zneužívání léčiv. Proto se externími spolupracovníky VÚPen stali tehdejší vědecké kapa- city jako doc. MUDr. Jaroslav Skála, doc. MUDr. Vladimír Doležal a dnes neprávem opomíjený MUDr. Jaromír Rubeš nebo MUDr. Jiří Drtil, CSc. Doc. Jaroslav Skála a jeho spolupra- covníci vycvičili z řady pracovníků vězeňství erudované lektory a tak v osmdesátých letech existovalo v sedmi věznicích specializované oddělení pro léčbu odsouzených al- koholiků. S uvedenými aktivitami souvisela i vzdělávací činnost VÚPen. Týkala se zejména vězeňských psy- chologů, pedagogů a vychovate- lů. Tuto činnost zajišťovali jednak samotní pracovníci VÚPen formou různých specializovaných seminá- řů, jednak probíhala ve spolupráci s pražskou katedrou psychologie formou postgraduálního studia nebo i odborníky z civilních odborných a vědeckých pracovišť.

Zde si dovoluji malou osobní vzpo- mínku. Do věznic nás tehdy – v po-

lovině 70. let – přišla velká skupina mladých pedagogů a psychologů. Nelze zapomenout, jak jsme byli – jako velmi mladí, nezkušení a často i hodně naivní začínající odborníci autoritami z VÚPen přijati – Jiřím Čepelákem, Miluškou Urbanovou, Jiřím Štraubem a všemi dalšími. Nikdy nám nedali najevo, jako již tehdy velmi uznávání a respektování odborníci, že vlastně toho zatím moc neumíme. Neříkali nám, jak máme svoji práci dělat. Prostě ji dělali sami a nám dovolili, abychom se dívali, jak se penologie dělat má. Když se něco nedařilo, s velkým taktem nám ukázali, jak věci dělat. Byli to oni, kdy – často se značnou dávkou osobní statečnosti – čelili utilitaristickým snahám některých tehdejších náčelníků nápravně výchovných útavů a jejich názorům – co nám tu budou nējací specialisté vykládat. Jak jsme zmínili výše, měli jsme na VÚPen možnost setkat se jako s externími pracovníky s takovými tehdejšími vědeckými autoritami a kapacitami jako byli Vladimír Doležal, Pavel Hartl, Oldřich Mikšík, Jan Neumann, Jaromír Rubeš, Jaroslav Skála a mnoho dalších. Diskuse bývaly velmi otevřené. Navíc nám pracovníci VÚPen ve svých bulletinech nebo přednáškách umožňovali nahlédnout do tehdy jen velmi obtížně dostupných prací německých, anglických a amerických kriminologů, penologů a psychologů. I v některých textech penologů z tehdejšího socialistického tábora zejména polských, maďarských, ale i sovětských, šlo nalézt některé inspiřující a zajímavé myšlenky a náměty.

Penitenciární psychologie jako věda

V první polovině 70. let zejména díky Jiřímu Čepelákovi a Miluši Urbanové začala být penitenciární psychologie jako výběrová přednáška vyučována na katedrách psychologie na Karlově univerzitě v Praze, Palackého univerzitě v Olomouci a tehdejší Univerzitě J. E. Purkyně (dnes Masarykově) univerzitě v Brně. To přivedlo k penitenciarární problematice řadu studentů, kteří při zpracovávání svých diplomových prací spolupracovali na výzkumných úkolech VÚPen a mnozí se později stali pracovníky vězeňství. Bez ohledu na pozoruhodné výsledky, vybudované renomé nejen v rámci vědeckých pracovišť v tehdejších Československu, ale i v zahraničí, byl

VÚPen v roce 1980 zrušen a na tehdejší Správě Sboru nápravné výchovy zříděno Oddělení penologického výzkumu. Jedním z jeho počínů, pod kterým je výrazně podepsána osobnost Miluše Urbanové, byl tříletý kurz sociálně psychologického výcviku pro personál věznic. I v těchto složitých podmínkách se pracovníci oddělení pokoušeli zachovat alespoň část aktivit bývalého VÚPen. V roce 1990 bylo i toto oddělení zrušeno a zůstala Studijní výzkumná skupina, aby byla v roce 1992 zrušena i ta. Obnovit vědecké a výzkumné penologické pracoviště se dosud nepodařilo (přes několik pokusů zejména na půdě Institutu vzdělávání VS ČR, dnes Akademie VS ČR) a penologickým výzkumem se v podstatě okrajově zabývá Institut pro kriminologii a sociální prevenci v Praze a částečně někteří pracovníci generálního ředitelství vězeňské služby v Praze nebo Akademie Vězeňské služby ve Stráži pod Ralskem. Miluše Urbanová se i přes tyto peripetie vězeňství věnovala i nadále. Přednáší penitenciarární psychologii na katedře psychologie UK v Praze, kde vede i diplomové a dizertační práce s penitenciarární problematikou. Pro Vězeňskou službu až do nedávné doby pořádala velmi vyhledávané kurzy sociálně psychologického výcviku. Spočítat pedagogy, psychology, sociální pracovníky, speciální pedagogy a vychovatele, kteří jejími kurzy prošli nelze, ale pokud číslo jeden tisíc překročeno nebylo, tak do něho moc nechybí. Podobně nelze spočítat bulletiny, odborné články a publikace, kterých je autorkou. Každý, kdo s Miluší Urbanovou při jakémkoliv příležitosti, ať v roli studenta, posluchače, frekventanta kurzu nebo jinak setkal, o ní hovoří jen jako o Milušce. Lidi si získává svoji nejen svým obrovským rozhledem, znalostmi, životní zkušeností, nadhledem a pochopením, ale i svoji velkorysostí, přejícností, ochotou pomoci a přitom velkou pokorou a skromností. Již jsem zmínil, že nikdy nikomu nedala najevo, že je začátečníkem, že se třeba i mýlí ve svých názorech. Pokud sama označila docenta Čepeláka za svůj pedagogický a vědecký vzor jako učebního pána, pak nám všem, kteří jsme měli tu čest se s Miluškou setkat třeba ještě jako studenti, naslouchat jí, diskutovat a později s ní jako kolegové spolupracovat nezbývá, než jí označit jako naši učební paní.

Text článku vznikl na základě osobních vzpomínek PhDr. Miluše Urbanové, CSc., jejího příspěvku na konferenci ke 40. výročí vzniku VÚPen, která se konala v roce 2008 ve Stráži pod Ralskem, a vzpomínek autora.

Výslech svědka

Dagmar Kopencová

Osoba, která se stala svědkem průběhu trestného činu, zná informace důležité pro vyslychajícího v podobě paměťové stopy, která je na základě jejich schopností a možností fixována a uchovávána v paměti do doby její re-produkce.

Svědék se po určitém čase, který uběhl od dané prožité události, snaží vzpomenout na její průběh a interpretovat je do mluveného slova, které provází nonverbální komunikace. Tyto vzpomínky neboli informace se mohou lišit od objektivní skutečnosti v důsledku působení objektivních a subjektivních faktorů, které se mohly objevit v průběhu vnímání dané události i po ní v době, než dojde k výslechu. Významnou roli zde hraje i psychická odolnost a fyzická stránka svědka a jeho vyjadřovací schopnost. Nutno si uvědomit, že na výpovědi osoby se podepisuje i dosavadní způsob života a jeho životní zkušenosti.

Dále je třeba rozlišovat pravdivou výpověď od nepravdivé. Nepravdivá výpověď je způsobena podáním informací, které jsou svědkem neuvědoměle změněné, a tudíž je vyslychaná osoba zcela přesvědčena o jejich pravdivosti. Od těchto dvou výpovědí je nutno umět rozlišit i výpověď úmyslně lživou. Svědek si velmi často nevybavuje důležité okolnosti případu, je nervózní, a proto je lehce ovlivnitelný ze strany vyslychajícího. Ten si musí při výslechu dávat pozor nejen na volbu otázek, ale i na svůj neverbální projev. Je třeba vypovídajícímu vytvořit příznivé podmínky k výslechu, aby se mohl uvolnit a v klidu mluvit spontánně. Jinak může docházet ke zkresleným informacím a neschopnosti svědka vzpomenout si na pravdivý průběh události.

Příprava a podmínky výslechu

Aby byly vytvořeny odpovídající podmínky k výslechu, je třeba je zajistit ještě před samotným procesním úkolem, tzn. v rámci přípravy. Vyslychající zajišťuje technické, organizační a personální podmínky a činí si analýzu skutkového děje trestného činu, zejména si musí utřídit dosud zjištěné informace a materiály, promyslet si taktiku výslechu, především co se má výslechem zjistit, doplnit, jaké

nalezené rozpory je třeba odstranit, stanovit pořadí kladených otázek apod. Taktéž je velmi důležité zjistit dostatek informací o svědkovi, aby znal jeho klady a zápory, slabé a silné stránky jeho osobnosti. Po stránce organizační je nutné připravit výslechovou místnost, v níž bude výslech proveden. V současné době je možné využít pro svědky závažné trestné činnosti speciální výslechové místnosti, které zabezpečí klidnou atmosféru při výslechu. Jde o dvě samostatné místnosti, které jsou spojené audiovizuální technikou, kde v jedné místnosti uskutečňuje vyslychající s vyslychanou osobou výslech, a v druhé místnosti jsou další osoby, které mají právo být přítomny u výslechu (obhájce, znalec, další policisté apod.) Vyslychající má tak zajištěnou plnou pozornost svědka, který se může soustředit pouze na svoji výpověď, dochází k zamezení sekundární viktimizace svědka a jeho ovlivňování ze strany obhájce. Je-li třeba vyslechnout více svědků v dané věci, je třeba naplánovat pořadí svědků a určit čas, kdy budou svědci předvoláni k výslechu, aby nedocházelo k jejich setkání a předávání si navzájem informací.

Dokumentování výslechu audiovizuální technikou slouží k opakované kriminalistické a psychologické analýze a interpretaci. Výhody takového úkonu jsou zřejmé, neboť vyslychající se nemusí zabývat okamžitou písemnou protokolací výslechu a může se zcela věnovat vyslychané osobě. Vyslychaný musí reagovat na položenou otázku a je vidět a slyšet každá jeho opožděná a neadekvátní reakce. Nahrávka chování a jednání vyslychaného při výslechu je naprosto nenahraditelná, pomáhá pozdějšímu přehrávání výpovědi a jejímu rozboru, ke zjišťování informací vedoucích k dalšímu postupu ve vyšetřování trestné činnosti, slouží jako podklad pro znalecké zkoumání i jako důkaz u soudu.

Vyslychající osoba

Aby bylo možno zhodnotit, zda svědkova výpověď je pravdivá, je třeba, aby i vyslychající osoba byla psychicky zdatná a odolná vůči stresovým situacím a měla dostatečné znalosti a zkušenosti s výslechy. Musí mít osvojeny kriminalistické postupy při zjišťování kriminalisticky relevantních informací, dodržovat jednotlivá stadia výslechu, umět klást otevřené otázky v daném sledu podle situace, kterou stále analyzuje, ponechat vyslychanému dostatečný prostor pro jeho vyjádření a pomoci mu, pokud se ocitne v paměťové tísní. Časté chyby se objevují v subjektivním vnímání vyslychané osoby, na jejímž základě potom policista s touto osobou jedná po celou dobu výslechu. Ať už jde o první dojem, který si vyslychající o osobě svědka vytvoří,

nebo vytvoření nesprávného názoru o vyslychané osobě, který již nemění, neboť ho vyvolává svědek svým zevnějškem, oblečením, barvou hlasu, chováním, vystupováním apod. Další chybou bývají např. zažité a předem odsuzující předsudky nebo pracovní postupy získané na základě svých dřívějších zkušeností při výslechu, jež se proměnily v rutinní otázky, které nevybočují z daného druhu trestného činu. A to přesto, že okolnosti jasně ukazují na důležitost jiných postupů a dotazů při výslechu. Samostatnou kapitolou je promítání soukromých vztahů či problémů do profesní sféry. Zcela postačuje, aby vyslychaný svým chováním či vystupováním připomínal vyslychajícímu jeho vlastní nevyřešenou situaci nebo osobní problémy, které poté zasahují i do jeho profese, neboť je nedokáže potlačovat. Jde o profesní selhání, které zapříčiňuje neschopnost vyslychajícího objektivně a nezávisle posuzovat výpověď a osobnost vyslychaného. V důsledku tohoto jednání dochází ke zkreslenému vnímání jednotlivých částí výslechu a může dojít k přehlédnutí některých podstatných skutečností a vést k nesprávným závěrům.

Dalším možným problémem je ovlivňování svědka. Komunikace nutně způsobuje vzájemné vnímání a působení druhé osoby, jde jen o to, zda jde o pozitivní či negativní ovlivňování. Vyslychající může působit na vyslychaného bez nátlaku např. logickým sledem kladených otázek, otevřenými dotazy, přesnou formulací dotazů, předkládáním důkazů, působením na citovou sféru, jeho respektováním, správnou interpretací jeho odpovědí, odstraněním rušivých vlivů. Kladení sugestivních a kapciózních či klamných otázek je u výslechu nepřipustné, v praxi tak

činí běžně nejen nezkušení policisté. Důležité je určit, zda toto jednání je způsobeno jen neznalostí a chybným postupem vyslychajícího, nebo jde o zřejmý úmysl ovlivnit svědkovu výpověď.

Každý vyslychající by měl mít schopnost sebepoznání, znát svoji míru odolnosti proti ovlivňování druhými, vědět o svých schopnostech, záporných psychických vlastnostech a umět objektivně posuzovat své odborné znalosti v oblasti kriminalistiky, psychologie, práva. Musí neustále prohlubovat své vědomosti a tyto poté použít v praxi. Předpokladem dobrého vyslychajícího je značný intelekt, pružné, rychlé, kritické myšlení, dobrá paměť, schopnost rychlé analýzy výpovědi, reakce na vzniklou situaci, znalost vyšetřované věci a odborné vědomosti. Měl by mít objektivní představu, jak působí a jak dokáže působit na lidi, zda se dokáže vcítit do prožité situace vyslychaného a pochopit a neodsuzovat jeho jednání a chování, naopak mu nabídnout porozumění a dostatek prostoru k vyjádření.

Na každý výslech se musí připravit a získat o svědkovi co nejvíce možných informací, které mohou být motivační a vést k pravdivé výpovědi. Zejména zjistit jeho zájmy, potřeby, návyky, vzdělání, povolání, sociální a morální cítění, stupnici hodnot, životní zkušenosti, politickou činnost a náboženské zaměření, interpersonální a rodinné vztahy včetně společenského prostředí, ve kterém se pohybuje. Vyslychající se praxí a vlastním výcvikem musí naučit sebekontrolu při vedení výslechu tak, aby vytvořil přírozené klima vedoucí k uvolnění vyslychaného, ztrátě napjatosti a utlumení nervozity, což má za následek získání důvěry vyslychané osoby a její spontánní výpověď.

Vyslychaná osoba a její výpověď

Každá událost, kterou člověk zažívá a vnímá všemi svými smysly, zanechá v paměti určité obrazové, sluchové, čichové popřípadě hmatové či chuťové stopy. Zda svědek dobře vnímal danou událost, záleží na dalších faktorech. Objektivní a subjektivní faktory mohou zamezit, ztížit nebo zkreslit vnímanou událost, a přestože svědek se snaží vypovídat pravdivě, jeho informace mohou být mylné. Mezi objektivní faktory, které svědek nemůže nijak ovlivnit, patří zejména roční období, počasí, viditelnost, vzdálenost od místa události, čím se sám v danou dobu zabýval, nepřehlednost terénu, denní doba a noční doba, kdy k činu došlo. Subjektivní faktory jsou spjaty s osobou svědka, např. zdravotní a psychologický stav, kvalita smyslových orgánů, požití alkoholických, návykových látek či léků, tělesná konstituce a fyzická zdatnost, věk, pohlaví. Svědecké

výpovědi se mohou mýlit v odhadu času, prostoru, vzdálenosti, popisu, barvě, tvaru věcí, zbraní, dopravních prostředků i osob, jejich pohybu apod. Je třeba tudíž zvažovat všechny známé okolnosti případu včetně zjištěných a zajištěných důkazů. Po vnímání nastupuje další, neméně důležitá fáze paměti, tj. vštípení a uchování informací minimálně do doby výsledku. Zde záleží na paměťových kvalitách jednotlivých svědků, jak jsou schopni uchovat si zachycenou informaci za určitých podmínek. Záleží tedy na tom, jakého druhu trestné činnosti se pachatel dopustil, jak tuto nově nabitou zkušenost svědek vnímal, v jaké roli se vyskytoval (svědek, poškozený), jaké následky na něm tato událost zanechala a jak se s tím jeho psychika vypořádala. Také záleží na skutečnosti, zda obdobnou událost již svědek prožil, zda může využít své znalosti, praktické zkušenosti nabitě svou profesí či získané sociální zázemím.

I když si svědek zapamatuje nezkreslené informace, neznamená to, že je také dokáže správně reprodukovat. Způsobeným stresem a prožitou událostí může mít určité paměťové defekty (nepamatuje si názvy či jména, nedokáže se orientovat v prostoru). Může dojít ke vzpomínkovým mezerám, kdy část ze zmíněné situace ze vzpomínky vymizí, v horším případě je tato mezera vyplněna jiným obsahem, popř. jsou vzpomínky fantazijně vyzdobeny, aniž si vyslychaný toto rozšíření uvědomuje.

Čím dříve, tím lépe

Dalším faktorem, který pracuje proti zapamatování události, je čas. Čím později je svědek předvolán k výslechu, tím hůře si může vybavovat danou událost, neboť může docházet k zeslabení paměťové stopy, k jejímu nahrazení jinými novými událostmi, které jsou pro něho důležitější, popř. milejší, působí na něj okolnosti, které se staly v období mezi prožitou událostí a dobou výpovědi. Další nepříznivý vliv působící na paměťovou stopu svědka je ovlivňování třetími osobami (médií, rodinnými příslušníky, známými i samotnými policisty). Svědek může být ovlivněn sugescí jiných osob, což může vést ke změně obsahu vnímané události, vytvoření klamných vzpomínek či podání vědomě nepravdivých informací. I některé emocionální vlastnosti v zátežových situacích mohou zapříčinit nevěrohodnost svědka. Každý v případě ohrožení reaguje subjektivně podle jím vyhodnocené situace. Základním znakem citů je vzrušivost, která vyvolává určitou reakci. Strach a úzkost snižují racionální uvažování a rozhodování, způsobují snižování paměti. Strach zpomaluje myšlenkovou činnost nebo naopak může vést k ukvapeným, zbrklým činům nebo k útěku. Strach může přerůst v paniku, kdy chování svědka v dané situaci je zcela neúčelné, bezradné, hysterické. Úzkost je určitým znakem osobnosti a v případě ohrožení se projevuje pohybovým neklidem, nekoordinovaností a strnulostí, rezignací a odevzdaností se osudu, což má za následek selhání ve vnímání prožívající události. Při výslechu poté dochází ke špatnému vybavování si prožité události, což může vést např. ke zveličování nebezpečí, myšlenkovému útlumu nebo nevybavování si prožité situace, protože jeho pozornost byla zaměřena jen na určitý podnět či předmět, který ho zcela ochromil. Může dojít i k vědomému potlačení paměti, jako obranný mechanismus na stresovou situaci, kterou svědek nedokáže jiným způsobem zvládnout. Jinak člověk bude reagovat ve vzteku a agresi. Pokud chování pachatele vyvolá tyto emoce, zpravidla se bude napadená osoba aktivně bránit,

a je-li silnější než pachatel, následky obrany mohou být nepřiměřené, ničivé a tragické. Zde závisí také na temperamentu osobnosti (zpravidla půjde o cholerika), emoční nezralosti, jeho dominanci, impulzivitu, výchově. Výpověď povede ke zlehčování jeho projevu v době činu a přenášení odpovědnosti za své jednání na pachatele.

U pravdivé výpovědi zpravidla nechybí bohatost detailů, originalita, líčení prožitkového doprovodu, emoční stránka, líčení překážek při průběhu události, konkrétnost reality životních situací, sebeobviňování, pochybnost o správnosti výpovědi, omlouvání pachatele, přeskakování částí události a návrat k nim, spontánní doplňování a opravy, konstantnost výpovědi. Nedochozí k rozporům vůči ostatním zjištěným faktům, dané jednání je proveditelné vzhledem k přírodním a fyzikálním zákonům.

Při výslechu, kdy svědek vypovídá nepravdu, vždycky záleží na obratnosti lháře i vyslychajícího. Cit pro gesta, která se nehodí k tónu řeči, je pro vyslychajícího nenahraditelný. Často je možno lež vycítit intuitivně, přestože nedokážeme přesně říct, proč tomu tak je. Zpravidla se snadno odhalí příležitostní lháři, neboť jejich nervozita se přemění v neuvědomělé gesto, které okamžitě popře mluvené slovo. Má-li lež fungovat, potřebuje lhář být mimo dosah osoby, kterou se snaží obelhat. Čím blíže je vyslychající u vyslychaného, tím hůře lhář skryje svoji řeč těla doprovázenou somatickými účinky (blednutí, červenání, zrychlený dech, pocení, chvění). Byla by chyba vidět lháře pouze v nervózní či vystrašené osobě, vyslychající musí zkoumat všechny symptomy pohromadě. Při výslechu se obvykle nepřihlíží k svědkovým dohadům, úsudkům, předpokladům či hodnocením. Jestliže vyslychaná osoba takové soudy uvede, je nutné zjistit, jaké ji k tomu vedly pohnutky. Při zkoumání samotné výpovědi je nutno zjistit, do jaké míry odpovídá skutečnému průběhu události.

Ke zjištění pravdivosti výpovědi pomáhají policistům i další procesní úkony a získané ověřené důkazy, které ve svém souhrnu výpověď svědka vyvracejí nebo potvrzují. Jde zejména o výsledky dalších svědků, poškozených, obviněných, ohledání místa činu, rekonstrukce místa činu, rekonstrukce činu, prověrka výpovědi, rekognice, vyšetřovací experiment, konfrontace u soudu.

Autorka přednáší
na Vyšší policejní škole
MV ČR v Praze

Symbol

příslušnosti a hrdosti

Josef Nejedlý

Dostává se nám do rukou další, ucelenější přehled a výběr pečlivě zdokumentovaných forem symbolů užívaných ve vězeňství. Tentokrát se zaměříme na hodnotní označení stejnokrojů vězeňského personálu, nárameníky, výložky a na nich používané symboly a další výtvarné prvky. Blíže poznáme reprezentativní výběr poutavých a atraktivních označování, která se objevovala a byla trvale funkčním výstrojním doplňkem stejnokrojů československých vězeňských příslušníků od konce druhé světové války, tj. od roku 1945 až do současnosti. Jsou de facto výraznými vnějšími symboly stavovské příslušnosti jejich nositelů k rezortu vězeňství. S jejich obdobami se setkáváme různě modifikované podobě nejen v České republice a na Slovensku, ale v podstatě snad v každé další zemi v Evropě i ve světě.

Využijme tedy příležitost posoudit, jak se letitá československá a česká tradice tvorby stříhů, vzorů a vlastní chápání heraldických zákonitostí na nich používaných symbolů a prvků vyrovnala v minulosti s masivním tlakem importovaných odlišných estetických a ornamentálních stylů přicházejících zejména z bývalého Sovětského svazu. To vše vlastně mělo svůj prapůvod a počátek již v roce 1948. Je možno rozeznat neutichající tradiční historickou snahu (někdy úspěšnou, jindy marnou) známých i neznámých českých nebo slovenských tvůrců při hledání vnějšího výtvarného projevu. Jeho limity byly vzhledem k mnohdy neuvěřitelným politicko-společenským tlakům jednou širší, podruhé velmi těsné. Předkládaný cílený výběr připomene těm „dříve narozeným“, tedy pamětníkům, jak to kdysi bylo. A té současné nejmladší generaci uniformovaných příslušníků Vězeňské služby České republiky by mohl pomoci především doplnit nepřesnou a mnohdy zcela chybějící představu o některých zásadních a netradičních, přesto však navýsost atraktivních doplňcích služebních stejnokrojů. A jak věříme, pomůže třeba i pochopit význam historických mezníků a rozhodování, ze kterého vznikaly vzory hodnotního označení, symbolizující a reprezentující Vězeňskou službu v přítomnosti umožní srovnání se zahraniční praxí.

Každý nositel stejnokroje, ať již jako příslušník armády, policie, nebo v našem případě vězeňství, vstupuje vědomě anebo nevědomky do procesu, který má přinejmenším dvě základní stránky:

- Nositel stejnokroje, příslušník vězeňské služby, se každým svým jednáním a činem před očima veřejnosti podílí na vytváření dobrého jména „svého“ ozbrojeného sboru nebo celého rezortu;
- Nositel stejnokroje, příslušník, získává v očích veřejnosti určitou vážnost, která je výsledkem úsilí, úspěchů, či neúspěchů a systematické každodenní náročné služby všech lidí, kteří stejnokroj nosí či v minulosti nosili.

Z uvedených důvodů je, nebo měla by být, míra znalosti těchto tradic u každého příslušníka předpokladem růstu jeho emocionálního vnímání vlastní identity a individuální zodpovědnosti, vyplývající z příslušnosti k orgánům Vězeňské služby ČR. Jestliže bude ve spektru emocí dalších generací příslušníků VS ČR při pohledu na vlastní stejnokroj a jeho např. hodnotní označení, převažovat pocit hrdosti, zodpovědnosti a závazku, stane se to pro budoucnost rezortu znamením spojení s pozitivními prvky tradice a pevnými morálními zdroji pro správné vystupování každého jednotlivého příslušníka v běžné službě a denní praxi.

Výložka jako zdroj informací

Někteří kolegové ve věznicích, kde se vykonává vazba a ve věznicích, kde se provádí výkon trestu odnětí svobody, mají ve svých kancelářích ve vitrínách, anebo jen tak vystavené výložky předcházejícího nebo současného vězeňského personálu. Není žádnou vzácností, uvidíme-li zde i výložky zahraničních vězeňských služeb. Ovšem marně bychom v celém sboru asi hledali kompletní sérii a doklady o tom, co se za mnoho desítek let jako oficiální, úřední distinkce, tedy hodnotní označení v československém a českém vězeňství používalo. Kdo konečně kromě zasvěceného odborníka-historika nebo třeba zapáleného fanouška a zájemce o dějiny tohoto ozbrojeného sboru dnes ještě ví, že se za sedm desítek let, tedy počítáme-li období po ukončení druhé svě-

tové války na území Československé republiky, České a Slovenské socialistické republiky a následně, po roce 1993 i ČR a SR vystřídalo dokonce jedenáct oficiálních „správců“? (SVS, SNZ MNB, SNZ MV, SNÚV MV, S SNV ČSSR, S SNV ČSR, S ZNV SSR, S SNV ČR, S ZNV SR, VS ČR, ZVJS). Dějiny vězeňství na území bývalého Československa a na současném území České republiky poskytují každému zájemci o tuto problematiku úžasné množství podkladového materiálu, který v podstatě ani není možné na stránkách Českého vězeňství, třeba jen v písemné zkratce, po všech stránkách prozkoumat tak, jak by si to skutečně zasluhoval. Pohled do historie nás však seznamuje s atmosférou doby a pomůže přiblížit opět jednu z ne příliš známých, přesto však navýsost zajímavých kapitol z minulosti vězeňství na území naší současné republiky. Epolety, výložky nebo třeba nárameníky, jejichž podobu si dnes již skoro nikdo nevybaví a vlastně je ani nezná, které jsou zapomenuté a nově objevené, připomínají mnohokrát velmi složitou a nelehkou minulost.

Pravděpodobně to první, co si nejen uniformovaný příslušník, ale i obyčejný, běžný pozorovatel nejdříve na stejnokroji vězeňského příslušníka povšimne, je hodnotní označení. Není přitom podstatné, jestli zná či rozezná konkrétní název, a ví, nebo tedy neví, co znamená. Téměř každé a v každé zemi je hodnotní označení natolik výrazné, že je opravdu nelze přehlédnout. Na tomto místě ještě třeba zdůraznit, že ať již jsou předpisy a pravidla nošení stejnokroje jakékoli, v podstatě vždy korespondují s původním dobovými a de facto i současnými společenskými a ekonomickými podmínkami doby a země, ve které spatřily světlo světa. V této souvislosti nutno poznamenat také to, že dodržování tzv. ústrojové kázně je mnohdy to nejposlednější, co uniformované vězeňské příslušníky nějak výrazněji irituje. Tu a tam, především potom v dobách výrazných společenských a politických změn a zlomů, se můžeme setkávat s velmi neobvyklými a zajímavými kombinacemi, které uniformovaní příslušníci používali a tak na změny reagovali. Jinak řečeno – nutno poznamenat a zdůraznit, že tento příspěvek neobsahuje a vlastně ani nemůže obsahovat kompletní seznam toho, jak bývají všechny typy stejnokrojů příslušníků, vykonávajících službu především v českém vězeňství, nebo původně ve vězeňství unitárního Československa, v minulosti označovány. Jde pouze o kvalifikovaný výběr, doplněný pohledem do zahraničí.

Pohled do historie

Původně, vzato z přísně historického hlediska, byly epolety (výložky, nárameníky) či jak se ještě tento nápadný výstrojní doplněk nazýval, praktickou a velmi potřebnou a funkční součástí stejnokroje. Jejich účelem byla zpočátku, především ve středověku, především ochrana ramene před úderem meče. Postupně však začaly sloužit také jinému, dalšímu účelu – zabráněly např. nechtěnému posouvání náprsního řemení. Kožený řemen, označovaný v tehdejší odborné mluvě či slangu také jako „dohoda“, se používal také v československém a českém vězeňství jako náležitá součást stejnokrojové výstroje ještě před nedávnou dobou.

Zvláštní a tak trochu přelomovou kapitolou byl vývoj v 19. stol., kdy se výložky, nebo chcete-li nárameníky, stávají nejen funkční výstrojovou součástí, ale také, a to především, i módní záležitostí. To byl důvod, proč byly masivně zařazovány do výstroje. Známe jejich nejružnější podoby z mnoha především evropských zemí. Výrazně se do tohoto vývoje zapisuje podunajská monarchie, tj. Rakousko a Anglie. V podstatě vždy šlo o relativně atraktivní označení důstojnické hodnosti, jindy mohlo jít o označení příslušnosti k některému druhu zbraně atd. Je nutné ještě připomenout skutečnost, že byly také trvalou a velmi významnou součástí slavnostních stejnokrojů – a nemuselo jít samozřejmě pouze o stejnokroje vojenského, armádního typu. Tyto výrazné prvky, vzhledem k jejich působivosti a atraktivitě, si přisvojovali také vysocí civilní funkcionáři. Generálové v mnohých armádách, a to téměř bez výjimky, nosili plně výložky s hrubými tvrdými pásy. Štábní důstojníci měli poněkud skromnější vyhotovení, a to s tenkými šňůrami a třapci. V porovnání s tím výložky subalterních důstojníků neměly žádné třásně.

Ve francouzské armádě nosí mužstvo výložky tradičně zhotovené z vlny, některé útvary dokonce i v současné době. Asi nejznámější je skutečnost, že také v současnosti používá mužstvo všech, nejen tedy bojových útvarů francouzské cizinecké legie, látkové výložky.

Důstojníci německé císařské armády a ruské carské armády nosili velmi atraktivní výložky i ve válce, na bojišti. Také v německém císařském námořnictvu se ještě počátkem 20. stol. používala takováto označení.

Ve vězeňství se tato praxe a zvyky zaváděly vcelku bezproblémově. Bylo v podstatě naprosto běžné, že mnoho důstojníků a vojáků po skončení aktivní služby našlo nové zaměstnání a uplatnění v oblasti vězeňství. Úprava, používání a předpisy v nejednom případě vycházely těmto zvyklostem vstříc.

Po rozpadu rakousko-uherské mo-

narchie se Československá republika jako jeden z nástupnických států snažila, aby také tzv. úřední, či služební oblékání a především potom označování stejnokrojů bylo výrazně odlišné od původní praxe v bývalé monarchii. Vzorem, tak jako v mnoha dalších oblastech, byla pro Československo praxe známá zejména ve francouzských ozbrojených sborech.

První československé...

Zásadní odlišení od rakouské minulosti a svým způsobem i přihlášení se k novému spojení – to vše v podstatě splňoval vzor stejnokroje, používaný v československém vězeňství, ihned po vzniku republiky, od počátku dvacátých let minulého století. Jako distinkce sloužil štítek na funkční označování (se stříbrnými šípkami) vězeňské a dozorcí stráže (pomocný dozorce, dozorce-zřízence, dozorce podúředník, vrchní dozorce, zástupce inspektora vězeňské stráže, inspektor vězeňské stráže). Tento předchůdce pozdějšího typu československé výložky byl přišit na předloktí levého rukávu černo-zeleňého stejnokroje, který byl používán ve výstroji od roku 1919 až do roku 1936, kdy dochází k celostátnímu přestrojení vězeňského personálu.

Po výměně čepicového odznaku s písmeny „RČS“ za malý státní znak někdy v polovině 20. let se přestalo používat označení „RČS“ i na rukávovém štítku. To vše relativně kvalifikovaně připomíná a dokumentuje nenápadná historická fialová distinkce... Nejvýraznější změna v této oblasti potom nastala po vydání obecně platného předpisu „Vládní nařízení č. 113/1936 Sb., o služebním stejnokroji úředníků vězeňské služby strážní“ v roce 1936. Objevuje se naprosto nový střih, vzor stejnokroje a k němu i příslušný typ výložek. Válečné období v podstatě neovlivnilo vystrojování a označování českého a slovenského vězeňského personálu. Mnohem vý-

raznější a podstatnější změny přišly po skončení druhého celosvětového válečného požáru. Bude asi na místě – alespoň v krátkosti – připomenout hlavní a zásadní vývojové etapy tehdejšího československého vězeňství a jejich vliv právě na změny podoby označování. Převratné celospolečenské změny a vývoj po skončení druhé světové války se totiž výrazně odrazily i v novém stylu a podobě takového zdánlivě nenápadného, přesto však nanejvýš působivého a atraktivního výstrojního doplňku, jako jsou hodnosti. Relativně přetrvávající výtvarná samostatnost v tomto směru se projevovala snad ještě počátkem 50. let. Potom nastává silný politický a společenský tlak, který se samozřejmě nevyhnul ani oblasti vězeňství. Celé vězeňství se výrazně militarizuje. Stejnokroje a jejich doplňky a označení korespondují s armádními. V podstatě všechny výstrojní doplňky se unifikují, a to nejen po výtvarné stránce, ale především: vše se téměř dodetailu přizpůsobuje sovětskému vzoru. Na výložkách-náramenících a tvaru hodnostního označení je to pravděpodobně viditelné nejvýrazněji. Celkový tvar a vzhled výložek a postupně i také označení hodností opouští tradiční československý vzor. Terminologie se výrazně mění, je jiná a kopíruje sovětský model.

Vězeňští generálové

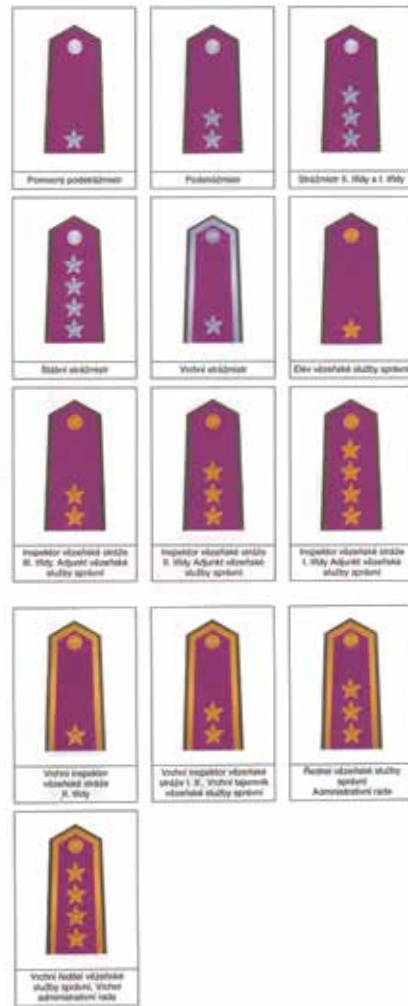
Ve výstrojních předpisech se navíc objevuje i zmínka o generálské hodnosti. Nutno však zdůraznit zásadní skutečnost, že na území bývalého Československa a ani v devadesátých letech minulého století po jeho rozpadu a vzniku České a Slovenské republiky nebyla žádnému vězeňskému pracovníkovi udělena hodnost generála. Poprvé v historii se to v České republice stalo v roce 2005 (8. května) a o rok později, v roce 2006 ve Slovenské republice. Pro kvalifikované porovnání je v obrazové příloze možno vidět i původní současnou distinkci českého a slovenského vězeňského generála. Generálská hodnost, a to ještě v oblasti vězeňství je opravdu něco mimořádného. Proto nelze přejít skutečnost a za zmínku jistě stojí, že např. v současném Maďarsku se s hodností vězeňského generála můžeme setkávat relativně velmi často. Podle tamních v současnosti platných předpisů ředitel věznice, ve které je umístěno 800 a více vězňů osob má zákonný nárok na hodnost generála...

Pro přehlednost uvádíme také výběr hodnostního označování v oblasti československého a následně i vězeňství českého tak, jak změny, některé opravdu velmi zásadní po sobě historicky následovaly v souvislosti s vývojovými a organizačními etapami. Základní, přesto však kvalifika-

nou představu. j. i o hodnostním označování stejnokrojů ve vězeňství si mohla česká penitenciární a čtenářská veřejnost učinit již před léty. O distinkcích se s určitým předstihem zmiňuje publikace vydaná před léty vězeňskou službou (Viz Nejedlý, J. Vybrané stejnokrojové doplňky českého vězeňství od konce světové války do dnešních dnů na obou stranách mříží. In publ. ISBN 80-239-0359-4, s. 85 a násl.). Nyní nabízíme čtenářům možnost vytvořit si ucelenější představu.

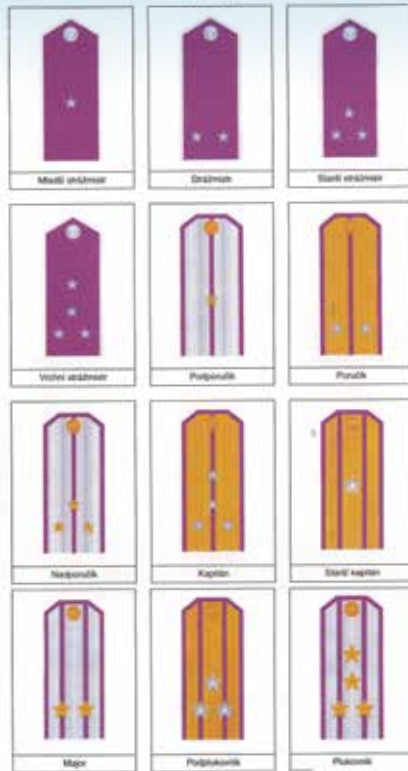
Sbor uniformované vězeňské stráže 1949–1952

Širší čtenářské veřejnosti, a to i mimo věznice, se hned v roce 1949 dostává do rukou jednoduchá příručka, tzv. Leopoldovský kalendář na rok 1949. Ten vydalo pro potřeby zejména uniformovaných vězeňských příslušníků ředitelství Trestného a přechodného ústavu premužov v Leopoldově. Uniformovaní vězeňští příslušníci, ale i naprostí laici, především na Slovensku, se mohli na jeho stránkách seznámit nejen s názvy, ale především se stylizovanou grafickou podobou vězeňských hodností Sboru uniformované vězeňské stráže, které alespoň v přehledu dále uvádíme:

SNZ Ministerstva národní bezpečnosti (MNB) 1952–1954

Jedním z nejvýznamnějších úkolů nově vzniklého MNB byla koordinace a co nejtěsnější spolupráce prováděná v podstatě jako zakázka státní politiky v ozbrojených bezpečnostních sborech republiky z důvodu centralizace správy. Postupně sjednocová-

ní roztržitého vězeňství v českých historických zemích a na Slovensku a zejména potom sjednocení československého vězeňství a jeho odchod od ministerstva spravedlnosti do organizační struktury nově vzniklého Ministerstva národní bezpečnosti, se po vydání nového výstrojního předpisu fakticky projevilo i vnějškově, např. v označování stejnokrojů příslušníků. Odrazilo se to samozřejmě i v nově vydaném výstrojním předpisu, objevují se nové vzory hodnostního označení. Nárameníky a výložky mají naprosto odlišný tvar ve srovnání s původními vzory dle československé tradice... Byla zrušena hodnost a označení štábní strážmistr apod. Dále se v souladu s textací nového předpisu objevuje hodnost „starší strážmistr“ a kapitán. Toto období masivně prováděné celospolečenské stalinizace přetrvalo ve svých projevech v podstatě až do vzniku nově koncipovaného, centralizovaného celostátního útvaru – Sboru nápravné výchovy. Ten nebyl ovšem v tehdejší době, stejně jako jeho právní předchůdce, organizačně začleněn zpět do struktury ministerstva spravedlnosti; k tomu dochází až o několik let později. A takto vypadala hodnostní škála příslušníků vězeňství v době začlenění do MNB.

Správa Sboru nápravných zařízení Ministerstva vnitra 1954–1965

Přechodné období, kdy nadřízeným orgánem vězeňství bylo Ministerstvo národní bezpečnosti, netrvalo nijak dlouho – pouze o několik měsíců déle než dva roky. Vězeňství se potom, po zrušení MNB, na několik let začleňuje do organizační struktury orgánů celostátního ministerstva vnitra. Toto organizační uspořádání bylo naprosto v souladu s důsledně prosazovaným sovětským vzorem. Takže – vězeňství se ocitá, na československé podmínky trochu nelogicky, organizačně úplně jinde. Co se však nezměnilo, bylo hodnostní uspořádání a výtvarná podoba výložek uniformovaných příslušníků československého vězeňství.

vrchní strážmistr

poručík

podplukovník

nadporučík

Sbor nápravné výchovy ČSSR 1965-1968

Vznik celostátního Sboru nápravné výchovy v roce 1965 znamenal pomyslný odklon od tzv. sovětského modelu a návrat, i když velmi pozvolný, k tradiční československé praxi. Tím bylo především opětovné zavedení praporčických hodností a částečná změna výtvarné podoby výložek uniformovaného vězeňské-

ho personálu. Jinak se prozatím na další čtyři roky stav zakonzervoval, a to především v tom směru, že se na organizačním začlenění vězeňství do celostátních struktur ministerstva vnitra a jeho uspořádání naprosto nic nezměnilo.

- Sbor nápravné výchovy ČR 1969-1989
- Zbornápravnej výchovy SSR 1969-1989

Vnějšíkově (na tvaru stejnokrojů) téměř nezjistitelný, ale podstatný zásadní vývojový posun nastal od 1. ledna 1969. Tehdy v souladu s celospolečenskými změnami a zejména změnami ústavního uspořádání v Československé socialistické republice a návaznosti na ně, se vězeňství a jeho řízení a výkon stává výhradně věcí nově vzniklých jednotlivých národních republik. Nastává zásadní organizační změna – vězeňství je opět, po mnoha létech organizačně začleněno do struktur tentokrát již národních ministerstev spravedlnosti (ČSR, SSR). Na výtvarné podobě výložek stejnokrojů příslušníků se však tento důležitý organizační zvrat nijak neprojevuje; zůstávají ve stejném tvaru a vyhotovení.

Episoda v označování SNV ČSR a ZNV SSR 1987-1989

Zajímavou, i když jen krátkodobou výtvarnou změnou podoby výložek uniformovaných příslušníků vězeňství (SNV ČSR i ZNV SSR) dokumentují výložky z konce 80. let. Dochází totiž k tomu, že v roce 1987 se mění a upravuje podoba označení výložek stejnokrojů jednotlivých ozbrojených sborů tehdejší Československé republiky. Tomu se samozřejmě nemohlo vyhnout ani vězeňství.

Pro uniformované příslušníky SNV ČSR a ZNV SSR byla vnitřními oborovými předpisy o vystrojování stanovena povinnost používat kromě příslušného hodnostního označení na výložkách i specifické rozlišovací označení. Byla to drobná červená hvězda umístěná uprostřed mezi dvě lipové ratolesti. Řešení bylo unikátní v tom, že na rozdíl od ostatních ozbrojených sborů republiky však nebyla použita žádná písemná zkratka. Výtvarné řešení bylo shodné pro český SNV i slovenský ZNV. Vězeň-

ství v obou národních republikách na necelé tři roky dostalo specifický ale v obou národnostních republikách výtvarně i velikostně naprosto shodný, rozlišovací znak. Pro obě československé vězeňské složky – SNV a ZNV – vyrobila tento rozlišovací znak v rekordně krátké době tehdejší pověřená firma Bižuterie Jablonec n. p., závod SILKA. Hodnosti, ale i tvar a barva výložek zůstaly i nadále stejné, jako v období předcházejícím. Jak již připomenuto, dlouhé trvání tato kosmetická změna neměla; turbulentní společenská a politická přeměna a následný vývoj, ke kterému došlo v závěru roku 1989, se vůči tomuto označení postavily odmítavě. Proto již v roce 1990 byla v největším spěchu provedena úprava a změna výstrojních předpisů. Označování hodností se na přechodnou dobu vrací do staru před rokem 1987.

- Sbor nápravné výchovy ČR 1990-1992
- Zbornápravnej výchovy SR 1990-1992

Během společensky turbulentní doby počínaje zejména koncem roku 1989 se prosazuje a realizuje představa, že je nutné i v těchto ozbrojených sborech měnit všechno, co třeba jen vnějškově nějak připomínalo minulou dobu, a to pokud možno co nejrychleji. Vedoucí vězeňské orgány v České republice i na Slovensku nařizují proto odstranit z výložek příslušníků SNV ČR (a ZNV SR) tzv. rozlišovací znaky, které byly ve výstroji a používání vlastně jen dva roky. Současně na základě změny ústavního zákona končí používání do té doby platného oficiálního celostátního čepicového odznaku (smaltovaný, ve tvaru tzv. husitské pavězy na kovové podložce). Na čepicích vězeňského personálu (služební, pracovní, slavnostní) se objevil státní znak České republiky a na Slovensku znak republiky Slovenské. Nutno podotknout, že znak ČSFR nebyl ve výstroji českého ale ani slovenského vězeňství nikdy zařazen (!) a ani používán. Hodnostní řada a výstrojní vzor stejnokroje „Oliva“ zůstává však ještě beze změny v obou částech tehdy ještě společného státu zachován. A od roku 1993 nastává naprosto nová éra i v této oblasti-vzniká Vězeňská služba ČR a na Slovensku se objevuje Zbor väzenskej a justičnej stráže – to je tedy současnost.

VS ČR podplukovník

VS ČR brigádnígenerál 2005

ZVJS major

ZVJS generál 2006

Pohled do zahraničí

Je naprosto přirozené, že pravděpodobně každý, kdo se zabývá jakoukoli specializovanou činností, a vězeňství do této kategorie bezesporu patří, má zájem, aby byl informován, jaká je vlastně situace v oboru i za hranicemi vlastní země, nebo třeba až na druhém konci světa. Tomuto přání vycházíme vstříc. Je šance, že vyjdeme přáním čtenářů vstříc a že se je podaří splnit alespoň částečně prostřednictvím výběru reprodukcí hodnostních označení – nárameníků stejnokrojů příslušníků vězeňských služeb nejen v Evropě ale třeba až na dálném východě nebo v Africe. Je pochopitelné, že o zahraničních artefaktech tohoto druhu je přece jen dosti svízelné získat potřebné informace. Někdy bývají téměř nedostupné... Přesto alespoň cestou reprezentativního výběru reprodukcí chceme dokumentovat určitou obdobnost hodnostního označení mužstva, nižších důstojníků, nebo důstojníků vyšších hodností a to bez ohledu na který stát se naše pozornost zaměří...

Rakousko

Profesionální spolupráce s rakouským a německým vězeňstvím-určitě naší pozornosti nemůže uniknout. Určitě za zmínku stojí výtvarné řešení a nápaditost hodnostního označení, nárameníků stejnokrojů vězeňského personálu v zemi našich nejbližších sousedů, tedy v Rakousku. V žádném případě, ani dnes zde nezapřou, že jejich dávným předobrazem a kvalifikovaným výtvarným stylem, ze kterého čerpají i v současnosti, jsou zdobné distinkce bývalé podunajské monarchie. Také i nejnovější výstrojní předpis (platný a účinný od 1. dubna letošního roku) to dokumentuje více než výrazně. Realizace a celkový

ASPIRANT

SKUPINOVÝ INSPEKTOR

dojem je opravdu pěkný. Proto asi jsou současné rakouské vězeňské distinkce-nárameníky ale i hodnostní límcové výložky nejen účelné, ale také velmi zdobné, atraktivní a nepřehlédnutelné.

REVÍRNÍ INSPEKTOR

MAJOR

PODPLUKOVNÍK

Německo dříve a v současnosti

Ve Spolkové republice Německo, tam je to především v současnosti, poněkud odlišnější. Před léty, ještě za doby existence bývalé NDR v tomto státě vycházeli po celou dobu z původních, nezaměnitelných německých tradic. Přiložené ukázky to velmi názorně dokumentují. Ovšem po znovusjednocení, především v nových spolkových zemích se vývoj ubíral cestou důsledného odstranění i náznaků vojenských prvků a tak mnohde ani stejnokrojové nárameníky nenajdeme. Třeba ve Spolkové zemi Hesensko tato součást stejnokroje existuje, nepostupně se odešlo od hodnostních stupňů, připomínajících armádu.

NDR kapitán - stejnokroj polní

NDR kapitán - stejnokroj společenský

NDR major

SRN Spol. země Hesensko

Maďarsko

Opravdu mnohotvárnou podobu, nesrovnatelnou s tehdejší československou výtvarnou střízlivostí mělo hodnostní označení, nárameníky také v tehdejší Maďarské lidové republice. S tím se veřejnost setkávala až do společenského zlomu v devadesátých letech. Hodnostní stupně nezasvěcený pozorovatel stěží identifikoval.

MLR důstojnická škola do r. 1989

MLR do r. 1989 poddůstojník

MLR nižší důstojníci současný

Maďarsko major současný

Postsovětské státy

Ovšem - ať již to je nárameník vězeňského stejnokroje, výložka nebo jiný typ hodnostního označení např. z postsovětského Lotyšska, Estonska či Ázerbájdžánu (po rozpadu bývalého SSSR), nebo mnoha dalších nástupnických státech, vždy mají něco společného. Bez ohledu na rozdílný společenský rozvoj, výtvarně a tvarově vycházejí z bývalé sovětské zejména vojenské tradice. Co se měnilo téměř všude a viditelně, byl tvar hvězdy výložek. Pověštinou zmizel původní pěticípý tvar a objevuje se hvězdička např. s šesti paprsky apod. Jinak ovšem jsou nárameníky typickým a trvalým stejnokrojovým doplňkem, který nelze přehlédnout i díky barevnosti a pestrosti. Těžko bychom si tedy představili stejnokroj i běžného příslušníka estonského vězeňství bez příslušného hodnostního označení...

Albanie

Estonsko

Litva mjř

Dálný východ

Zcela jinou kapitolou je označení stejnokrojů příslušníků na dálném východě. Je dosti nepravděpodobné, že bez podrobnějšího slovního doprovodu, nebo bez hlubších znalostí dalších souvislostí, by i profesionál

stěží správně zařadil třeba hodnostní označení vězeňského personálu Čínské lidové republiky...

A Japonsko - jak si lze na obrazovém doprovodu povšimnout - tak v této vzdálené zemi jsou výložky jak u stejnokroje příslušnic, tak u příslušníků vězeňského personálu pouze výtvarným doplňkem slušivé uniformy. Hodnosti na ramenou zde v žádném případě nenajdeme. S těmi se setkáme pouze v působivém, ale nepřiliš nápadném provedení límce.

Zkrátka - výtvarná podoba a rozmanitost konkrétního řešení v různých zemích s rozličným společenským zřízením přesto dokumentuje v této oblasti i mnohé nápadně shodné prvky.

Japonsko příslušnice

Japonsko příslušník

ČLR

Afrika

Na tomto kontinentě se poměrně velmi silně zapsalo relativně dlouhé kolonizační období, takže je i doposud vysledovatelný vliv zejména francouzské nebo britské nadvlády. Což v praxi (i vězeňské) dodnes významně přetrvává v některých výstrojních prvcích nástupnických zemí bývalých imperiálních mocností. Jako ukázka zbytků britského koloniálního

Ázerbajdžán kapitán

vlivu mohou posloužit distinkce uniformovaného vězeňského personálu z Jihoafrické republiky. Stejně zajímavé a možno konstatovat srovnatelné s evropským střihem, jsou nárameníky stejnokrojů nižších i vyšších vězeňských důstojníků třeba v Namibii. Pro ilustraci jsme vybrali distinkce namibijského vězeňského plukovníka.

Jihoafrická republika

Namibie plukovník

Co dodat...

Drobná, snad zajímavá sonda do jedné nepřiliš známé oblasti československého a českého vězeňství ale jistě stejně zajímavé i symbolické „rozhlednutí se“ po světě v žádném případě nemůže detailně postihnout stav a především potom nejružnější změny v používání typů výložek uniformovaných příslušníků vězeňského personálu. Tato drobná práce - samozřejmě pouze velmi stručně - upozorňuje zejména na jednotlivé etapy vývojových změn a s nimi spojené významnější modifikace tvaru, barvy i výtvarného řešení nárameníků stejnokrojů příslušníků československého a později českého a slovenského vězeňství. Můžeme si současně učinit představu, jaký byl v historicky nedávné minulosti vývojový trend a jak byla tato oblast řešena nebo jak k ní v současnosti přistupují i jinde ve světě. Dostává se nám vlastně do rukou ucelenější přehled o tom, co bylo typické a výjimečné v této oblasti zejména od konce války až do vzniku samostatné České a také Slovenské republiky, tedy do konce roku 1992, ale i době následující, a to nejen u nás... Bude asi na místě přát si, aby přiblížení se a alespoň částečné zdokumentování této nepřiliš známé stránky minulosti a vývojových peripetií hodnostního označování stejnokrojů příslušníků vězeňství naší republiky alespoň v takto zpracované a předkládané podobě upevnilo v každém z uniformovaných příslušníků ale i dalších zájemců vůli a odhodlání rozmnožit pozitivní výsledky studií či alespoň seznámením s dalšími historickými souvislostmi. Stejně tak lze hodnotit i možnost srovnání, jak se s touto nevšední stránkou výstrojní kultury snažili nebo snaží vypořádat kolegové ve stejném profesním oboru za hranicemi České republiky.

Vazební věznice Litoměřice

Jaromír Kindl

Město Litoměřice leží na jižním úpatí Českého středohoří na pravém břehu řeky Labe, do něhož se na protější straně Labe od jihu - od blízkého města Terezín - vlévá řeka Ohře. Celková rozloha města činí celkem 17,99 km², ve městě žije bezmála 25 tisíc obyvatel, ovšem spolu se sousedními městy Terezín, Bohušovice nad Ohří a Lovosicemi, které na Litoměřice téměř navazují, tvoří aglomeraci se skoro 40 tisíci obyvateli. Královským městem Litoměřice se staly v rozmezí let 1219 a 1228. Za doby Rakouska-Uherska bylo město oblíbeným rájem penzistů, protože se zde nachází jedno z nejteplejších klimát v České republice. Na základě toho se na přilehlých svazích Labe odedávna pěstuje vinná réva. V blízkosti města se nachází vrch Radobýl, který tvoří přirozenou dominantu města. Historické jádro města je již od roku 1950 městskou památkovou rezervací, v níž je zahrnuto celkem 44 ulic a devět náměstí. Ve městě sídlí biskupství litoměřické diecéze.

Některé zajímavosti z historie vazební věznice:

Poslední rozsudek smrti byl vykonán ve Vazební věznici v Litoměřicích, dne 26 října 1946, kdy zde byl popraven oběšením německý válečný zločinec Heinrich Jöckel, který byl velitelem věznice gestapa Malá pevnost v Terezíně. Pokud by někdo z čtenářů chtěl vidět na vlastní oči šibenici, na které byl tento válečný zločinec oběšen, musí navštívit Památník - Pankrác, expozici českého vězeňství.

V roce 1948 byl průměrný denní stav vězňů 554. Vězni pracovali na justičních statcích v Mlékojedech a na Cindavě, dále byla v provozu dílna krejčovská, obuvnická, truhlářská, zámečnická a knihařská. Počet příslušníků v roce 1948 - ředitel věznice jeho zástupce a 54 členů vězeňské stráže, o civilních zaměstnancích se nám bohužel informace nezachovaly.

V roce 1966 byl průměrný denní stav 440 vězněných osob, kdy k zajištění ostrahy věznice, režimu, eskort bylo určeno 74 příslušníků.

Od roku 1945 do současné doby, měla Vazební věznice Litoměřice cel-

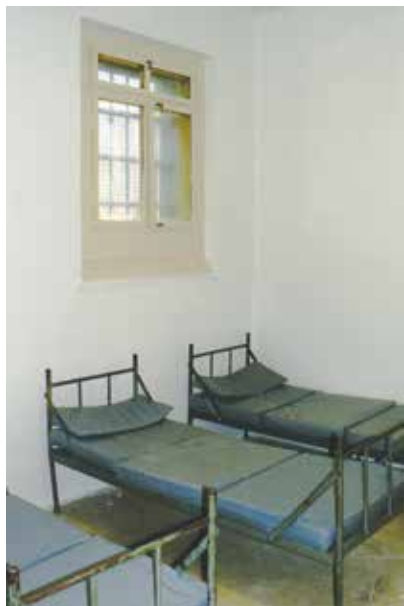
kem 19 náčelníků a ředitelů, kdy nejdéle sloužícím ředitelem byl Ivan Trpišovský, který byl ředitelem v letech 1990 až 2006, nejkratší dobu byl ředitelem věznice Josef Pšenička - tři měsíce. V současné době je ředitelem Věznice Pardubice. Současným pověřeným ředitelem Vazební věznice Litoměřice je Otakar Hamerník.

Vazební věznice Litoměřice je profilována jako vazební věznice a slouží také pro výkon trestu odnětí svobody u mužů zařazených ve skupině B (důzor) a zároveň jako nástupní věznice pro výkon trestu odsouzených mužů a žen v Ústeckém kraji. Ubytovací kapacita vazební věznice je stanovena na 358 míst, z toho je 235 míst určeno pro výkon vazby, 87 míst je určeno jako nástupní oddělení pro výkon trestu a dále je 36 míst vymezeno pro kmenové odsouzené, kteří vykonávají trest ve Vazební věznici Litoměřice.

Výkon vazby

V litoměřické vazební věznici je část výkonu vazby obviněných realizována v klasickém typu tzn. v uzavřených celách a dále pro umístění obviněných využíváme v současné době tři oddělení se zmírněným režimem (poslední oddělení se zmírněným režimem bylo otevřeno dne 15. 4. 2014), ve kterých jsou umístěni prvotrestaní a vícekrát trestaní obvinění. Zkušenosti s provozem uvedených oddělení máme kladné, jelikož obvinění, kteří jsou umístěni v těchto odděleních, lépe překonávají negativní dopady sociální izolace a rovněž se s minimálními problémy adaptují na vězeňské prostředí. Od roku 2013 se započalo ve Vazební věznici Litoměřice jako v dalších vazebních věznicích v ČR, s postupnou estetizací a zlepšováním podmínek výkonu vazby. V našich podmínkách to zname-

nalo rekonstrukci vazebních cel, chodeb a koupelen, a jejich následnou úpravu. V dalších etapách byly postupně upraveny návštěvní místnosti a místnosti pro realizaci aktivit s obviněnými. V rámci zlepšování podmínek výkonu vazby se nám podařilo vybudovat novou kulturní místnost a místnost pro pracovní činnosti u obviněných žen a kulturní místnost pro obviněné na II. oddělení, společně se studovnou, která je součástí této kulturní místnosti.

V současné době nabízíme pro obviněné 12 aktivit, kdy největší zájem je o sportovní aktivity, menší zájem ze strany obviněných je již o hudební výchovu a pracovní terapii, hlavně u obviněných mužů. Zabezpečení realizace všech druhů aktivit je poměrně personálně náročné. V maximální možné míře s ohledem na plnění dalších úkolů musíme maximálně efektivně využívat pracovní dobu odborných zaměstnanců a příslušníků odd. VVaT.

Výkon trestu

Část určené kapacity se využívá jako nástupní oddělení, společně s eskortními celami. Zde jsou zařazováni odsouzení, kteří po nástupu do výkonu trestu čekají na umístění do věznice k dalšímu VTOS, nebo odsouzení, kteří jsou eskortováni do vazební věznice z jiných věznic za účelem účasti na soudních jednáních nebo vyšetřovacích úkonech. Zbytek uby-

tovací kapacity je určen pro kmenové odsouzené, kteří vykonávají trest ve Vazební věznici Litoměřice. Větší část těchto odsouzených pracuje ve vnitřním provozu vazební věznice a to na pracovištích v kuchyni, skladech, prádelně, dílně a úklidu. Vybraní odsouzení jsou zaměstnáni na vnějších pracovištích mimo objekt vazební věznice, kdy pracují v Technických službách města Litoměřice a u Okresního soudu v Litoměřicích.

V rámci programu zacházení mají odsouzení možnost trávit smysluplně a aktivně svůj volný čas v některém zájmovém kroužku. Největší zájem je o sportovní kroužek, počítačový a akvaristický.

Personál

Počet příslušníků a zaměstnanců VS ČR ve Vazební věznici Litoměřice za rok 2014 dosáhl 235 příslušníků a 65,5 občanských zaměstnanců. Průměrný věk příslušníků Vězeňské služby ČR ve Vazební věznici Litoměřice je 35,8 roků a průměrný věk občanských zaměstnanců je 44,8 roků.

Vězeňská stráž

Oddělení vězeňské stráže zajišťuje ostrahu a bezpečnost vně objektu vazební věznice a dále zajišťuje bezpečné provádění veškerých eskort mimo objekt vazební věznice. V praxi to znamená, že oddělení vězeňské stráže zajišťuje eskorty obviněných a odsouzených celkem k sedmi soudům a dále zajišťuje dvakrát týdně mezikrajskou dálkovou eskortu. Tyto činnosti kladou velké nároky na organizační a personální zajištění, včetně nároku na spolehlivý vozový park, který se nám díky podpoře z GR VS ČR, podařilo v roce 2013 z větší části obměnit.

Zabezpečení chodu vazební věznice by se samozřejmě neobešlo bez dalšího nezbytně nutného servisu, který je zajišťován ostatními odděleními a referáty. Jedná se především o oddělení správní, oddělení prevence a stížností, zdravotní středisko, ekonomické oddělení, oddělení logistiky a informatiky nebo například o referát zabezpečovací a komunikační techniky nebo stravování a výživy.

Na závěr bych Vám rád představil služebně nejstaršího příslušníka, který slouží ve Vazební věznici Litoměřice pprap. Jaroslava Bláhu. Ten pracuje ve vězeňství od roku 1974 a bude mít k 1. 9. 2014, odslouženo neuvěřitelných 40 roků u SNV a VS ČR. Jako perličku mohu uvést, že mě Jarda Bláha trénoval, když jsem ve druhé třídě základní školy, začal hrát fotbal za tehdejší fotbalový klub TJ - Rudá hvězda Litoměřice. No a před dvaceti třemi lety jsme se znovu potkali, ale už jako kolegové ve Vazební věznici Litoměřice.

Jak jste se dostal do uniformy a k vězeňství:

Má cesta do uniformy a k tehdejšímu Sboru nápravné výchovy, vedla prostřednictvím mého staršího bratra Antonína, který sloužil u SNV od roku 1972 ve Vazební věznici Litoměřice, dříve Ústav výkonu vazby Litoměřice. V této práci jsem viděl perspektivu a určité dobrodružství, a proto jsem v roce 1974 absolvoval pětiměsíční náhradní vojenskou službu a následně jsem byl zařazen do zvláštní strážní jednotky, které zřídil tehdejší ministr spravedlnosti. Tyto jednotky byly určeny pro doplnění a posílení strážní služby ve vybraných věznicích, kde byl nedostatek příslušníků tehdejšího SNV. Dali nám na vybranou, kde chceme sloužit a já jsem si vybral vzhledem ke vzdálenosti od Litoměřic, věznici Minkovice, která byla asi šest kilometrů od Liberce, kde jsem sloužil až do roku 1976. Po ukončení nástupního kurzu v Ostrově nad Ohří jsem požádal o převelení do Vazební věznice Litoměřice.

Jak vzpomínáte na službu ve věznici Minkovice?

V minkovické věznici jsem byl na pozici strážného, kdy jsem především sloužil na strážní věži. Po příchodu do Vazební věznice Litoměřice v roce 1976 jsem byl zařazen na pozici strážného u cel, kde jsem pracoval až do roku 1977. Od 1977 až do roku 1989 jsem byl zařazen v eskortní směně, kde jsem skončil jako velitel eskorty. V roce 1989 mi byla nabídnuta pozice velitele úseku, který měl na starosti zajištění předvádění obviněných a odsouzených k vyšetřovacím úkonům (dnešní oddělení návštěv). Na tomto úseku pracuji doposud, i když již nezastávám velitelskou pozici. Na minkovickou věznici vzpomínám velice rád, jelikož tam jsem se opravdu naučil jak náročné a přitom hezké je to naše „řemeslo“. Byl tam skvělý kolektiv, kdy nás první rok měl na starost starší a zkušenější příslušník, který nás vedl za ruku a my pracovali pod dohledem. Až po roce jsme mohli pracovat samostatně. Zde jsem získal mnoho zkušeností, naučil se respektu k velitelům a ke zkušenějším kolegům, ale rovněž i k vězňům. Vzpomínám na to, jak jsme sloužili, při teplotě mínus dvacet stupňů

celsia dvanáctihodinovou službu na strážní věži (dřevěná bouda a malá kamínka), kdy vás přišli vystřídat, pouze pokud jste potřebovali na WC. Tohle jsme my, mladí, zvládali, taky díky dobrému kolektivu, který nás vždycky podržel.

Patříte mezi služebně nejstarší příslušníky v přímém výkonu služby, práce s vězněnými osobami vás stále ještě baví?

Samotná práce v přímém výkonu služby s vězněnými osobami mě stále baví, ačkoliv v minulosti mi byla nabízena možnost dalšího služebního postupu, vždy jsem s díky odmítl. Práce s vězněnými osobami je jako práce s pestrá mozaikou, která obsahuje různé typy lidských povah, charakterů, které mě nutí být stále ve střehu a ve fyzické a psychické kondici. Za dobu mé služby u SNV a u Vězeňské služby ČR, jsem nikdy nepřemýšlel o tom, že bych odešel a šel dělat něco jiného.

Na co nejraději vzpomínáte?

Rád vzpomínám na kolektiv příslušníků, s kterými jsem sloužil ve věznici Minkovice, byla jsme fakt dobrá parta, kdy jsme se scházeli i mimo službu s rodinami. Dále rád vzpomínám na zájezdy, výlety, které se pořádali ve vazební věznici a na fotbalové turnaje, kterých jsem se pravidelně účastnil. V dnešní chaotické době se trochu vytrácí chuť u mladších kolegů se společně scházet i po službě, třeba na pivku, každý má jiné starosti a je to určité škoda.

Co popřát, případně na co upozornit nové příchozí příslušníky VS ČR?

Všem nově nastupujícím příslušníkům přeji a doporučuji hlavně trpělivost v náročném výkonu naší služby, kdy jsme pod tlakem množství předpisů a administrativy, které upravují výkon naší služby, ale zároveň jsme pod tlakem ze strany vězeňských osob. Naučit se k práci a k plnění úkolů přistupovat zodpovědně, a pokud budou mít trpělivost, tak se z nich opravdu časem z nich můžou stát opravdoví profíci a tato náročná práce je bude skutečně bavit. Já se snažím mladým příslušníkům poradit a pomoci, ale je pravda, že v současné době, berou někteří příslušníci službu u VS ČR, pouze jako přechodné řešení svých sociálních problémů.

Práce u vězeňské služby je velice náročná, jak relaxujete?

Jak relaxuju? Jsem vášnivý zahrádkář, mám chalupu, kde trávíme s manželkou každou možnou volnou chvíli. Rád cestuji jak v tuzemsku, tak i do zahraničí, kdy se na těchto cestách proměňuji ve vášnivého fotografa, který musí mít vše z dokumentované. Další můj koníček je sport a to hlavně fotbal.

Plány do budoucnosti?

Hlavně zdraví, to je pro mě nejdůležitější a potom vytrvat. Rád bych u Vězeňské služby ČR a ve Vazební věznici Litoměřice sloužil až do svých 65 let a pokračoval tak, ve své práci jako doposud.

Zástupci Věznice Nové Sedlo vyjeli začátkem dubna do Bavorska na třídní návštěvu věznice v Kaisheimu. Tato návštěva předcházela jednáním o následné spolupráci mezi oběma věznicemi. Ředitel věznice Miroslav Špalek společně se svým zástupcem Miroslavem Karošem, vedoucí oddělení výkonu trestu Alžbětou Novákovou a tlumočnicí Monikou Scherlinzkou vyrazili ve středu 9. dubna z Nového Sedla na 360 kilometrů dlouhou cestu do bavorského Kaisheimu.

Kaisheim je malé městečko v okrese Donau-Ries s přibližně čtyřmi tisíci obyvateli. Nachází se ve vzdálenosti asi sta kilometrů severně od metropole Bavorska Mnichova. Věznice v Kaisheimu vznikla v roce 1816 v bývalém klášteře z dvanáctého století a její kapacita je asi 600 vězňů. V Kaisheimu naši delegaci přivítali zástupci tamní věznice a po přátelské besedě a předání dárků následovala prohlídka věznice. Úchvatná byla zachovalá architektura kláštera, kterou se podařilo sladit s prostředím a potřebami věznice. I přes původní architekturu, je věznice moderně vybavena. Novosedelští si prohlédli všechny prostory ve věznici, navštívili cely pro odsouzené, seznámili se s kuchyňským provozem, prostory pro provádění návštěv, a prohlédli si i specializované oddělení. Nechyběla ani návštěva malého vězeňského muzea umístěného přímo ve věznici, kde čeští hosté mohli shlédnout ukázky z historie věznice a výstavu nepovolených předmětů. Ve čtvrtek, druhý den návštěvy Bavorska, odjela česká delegace na prohlídku věznice do města Landsberg – am Lech. Zde je rovněž přivítali zástupci zdejšího zařízení a následovala prohlídka vězeňských prostor. Historie Landsbergské věznice sahá do roku 1910, kdy byl objekt dosta-

František Houdek

Návštěva v Bavorsku

ven výhradně pro potřeby výkonu vězeňství. Koncem druhé světové války zde americká armáda držela nacistické zločince, kteří byli souzeni v Norimberském procesu a několik z nich bylo v této věznici popraveno. V současné době je kapacita umístění přibližně 800 odsouzených. Zajímavost této věznice spočívá v tom, že v každé cele je umístěn pouze jeden vězeň. Česká delegace si zde prohlédla cely odsouzených, stravovací prostory, pomocné provozy, nádvoří a prostory pro trávení volného času a sportoviště pro vězně. Nechyběla prohlídka nádherné vězeňské kaple, ve které se konají pravidelné bohoslužby. Hosté si prohlédli i zdejší vězeňskou farmu, kde se vězni starají o velkochov králíků. Součástí věznice je autoservis, kde pracují odsouzení a služeb autoservisu dokonce využívá i široká veřejnost. Odpoledne se uskutečnila návštěva města Ausburg, kde mohli hosté

obdivovat mohutnou radnici ze sedmnáctého století, která se pyšní bohatě vyzdobeným Zlatým sálem. Nechyběla návštěva Fuggerei, kterou roku 1515 založil bankéř Jakob Fugger, ta poskytuje dodnes asi 150 nemajetným katolickým měšťanům v 67 zčásti řadových domech bydlení za symbolický nájem. Nadace je nejstarší příklad hromadného sociálního bydlení. V pátek, třetí den návštěvy následovala prohlídka výrobních prostorů ve

věznici v Kaisheimu. Vězni zde vyrábějí pantofle a lehkou obuv, tkají se zde látky a koberce. Drtivá většina těchto výrobků slouží pro potřeby vězňů a vězeňského personálu nejen v Kaisheimu, ale i v ostatních bavorských věznicích. Odsouzení zde mohou získat i výuční list v několika oborech, pracují v truhlárně, autodílně, kovodílně a dalších provozech. Bavorské věznice mají detailně pracovanou spolupráci a organizaci a ta vede k jejich soběstačnosti a k maximálnímu zaměstnávání vězňů. Jakákoliv práce pro vězně je považována za hlavní prostředek k nápravě vězňů.

Samostatné slovenské väzenstvo a jeho 45. výročie

Miroslav Smolek, Anita Šnirerová
(Převzato z časopisu Zvesti ZVJS 2014)

Rozkazom ministra spravodlivosti č. 3/2014 o zriadení komisie ministra spravodlivosti pre koordináciu priprav osláv 45. výročia samostatného slovenského väzenstva (ďalej len „komisia“) sa začali prípravy tohto veľkolepého podujatia.

Konanie osláv bolo pôvodne plánované v priestoroch Liečebno-rehabilitačného strediska Zboru väzenskej a justičnej stráže v Omšeni. S cieľom oceniť čo najväčší počet príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „zbor“), ako aj bývalých príslušníkov zboru za ich podiel na budovaní slovenského väzenstva a dosahované výsledky v štátnej službe, došlo k prehodnoteniu miesta uskutočnenia takého významného podujatia. Komisia v úzkej spolupráci s JUDr. Ľubomírou Vrobelovou, vedúcou služobného úradu Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, zvažovala rôzne alternatívy na miesto konania tohto podujatia (Slovenské národné divadlo, priestory hotela Bôrik...). Dôkladným zvážením všetkých okolností a vykonanými obhliadkami navrhovaných miest konania osláv bolo ministrom spravodlivosti Slovenskej republiky rozhodnuté, že oslavy 45. výročia samostatného slovenského väzenstva sa uskutočnia pod jeho záštitou v Sále Ústavy Historickej budovy Národnej rady Slovenskej republiky dňa 20. februára 2014. Týmto zásadným rozhodnutím boli zároveň určené nezvratné povinnosti pre jednotlivých členov komisie na prípravu osláv 45. výročia samostatného slovenského väzenstva. Výstupom z rokovaní s kompetentnými pracovníkmi Národnej rady Slovenskej republiky bol dohodnutý bezplatný prenájom priestorov potrebných na realizáciu osláv, pohostenie účastníkov osláv, nevyhnutných technických a prevádzkových priestorov. Následným krokom bolo určiť zoznam predpokladaných účastníkov slávnostného podujatia z radov bývalých a súčasných príslušníkov zboru, ako aj hostí, ktorým boli zaslané pozvánky. Na zabezpečenie bezproblémových príprav a priebehu samotných osláv bolo potrebné členmi komisie vykonať rad rokovaní s najvyššími predstaviteľmi Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Bratislave, Krajského dopravného inšpektorátu, Mestskej polície hlavného mesta Slovenskej republiky, Úradu pre ochranu ústavných činiteľov a diplomatických misií Ministerstva vnútra Slovenskej republiky tak, aby bol zabezpečený bezproblémový príchod a vstup účastníkov osláv do priestorov Historickej budovy Národnej rady, zabezpečený poriadok

a bezpečnosť v okolí konania osláv, a zároveň zabezpečená ochrana najvyšších ústavných a štátnych predstaviteľov účastníkov na oslavách. Významnú pomoc poskytol zbor Magistrát hlavného mesta Bratislava, ktorý svojím súhlasom umožnil vstup autám priamo pred Historickej budovu Národnej rady Slovenskej republiky. Nemalou mierou pomohol aj Policajný zbor, ktorý svojimi služobnými motorovými vozidlami zabezpečil sprevádzanie autobusov ústavov zboru s účastníkmi osláv od vstupu do Bratislavy až do miesta konania osláv. Plnenie priebežne ukladaných úloh členom komisie bolo kontrolované na opakovaných stretnutiach komisie, z ktorých boli zároveň ukladané ďalšie úlohy vedúce k úspešnému zvládnutiu priprav osláv, a následnému samotnému priebehu osláv. Nezanedbateľnou povinnosťou komisie bolo pripraviť sprievodnú brožúru o zbere a navrhnutí a zabezpečiť výrobu Čestnej medaile na jej udeľovanie pri príležitosti osláv. Vzhľadom na predpokladanú účasť najvyšších štátnych predstaviteľov bolo nevyhnutné pripraviť sa na zvládnutie protokolárnych otázok spojených s ich účasťou. Na zvládnutie protokolárnych otázok vykonali členovia komisie rokovania na odboroch protokolu kancelárie prezidenta Slovenskej republiky, predsedu vlády

Slovenskej republiky, ako aj ministra vnútra Slovenskej republiky. Z výstupov týchto rokovaní bolo možné spracovať protokolárny zasadací poriadok pre všetkých účastníkov osláv. Komisiou navrhovaný priebeh osláv obsahoval aj kultúrny program. Rokovaniami na príslušnej sekcii Ministerstva vnútra Slovenskej republiky bolo dohodnuté, že kultúrny program zabezpečí Hudba Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Priebeh a obsah vystúpenia Hudby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky bol podrobne dohodnutý s jej riaditeľom a šéfdirigentom hudby. Umelecké majstrovstvo a nezabudnuteľný kultúrny zážitok pre pozvaných hostí predstavila Hudba Ministerstva vnútra Slovenskej republiky vo svojom kultúrnom vystúpení spoločne s pozvanými sólistami Ľubicou Vargicovou, Svetlanou Rymarenko a Alešom Jenišom. Ústretovosť, vôľa a sila súčinnosti jednotlivých zložiek, úradov a ministerstiev sa prejavila v dokonalej súhre celého organizačného tímu, tvoreného 40 príslušníkmi zboru a zamestnancami zboru, v zjednotení kultúrneho programu tohto podujatia, vo výbere pozvaných súčasných aj bývalých príslušníkov zboru, pozvaných hostí aj zo zahraničia, ako aj zabezpečení občerstvenia účastníkov osláv formou recepcie.

Svojou účastí potvrdili význam samotných osláv predstavitelia vlády Slovenskej republiky a významní hostia politického a spoločenského života. Zo zahraničia prijali pozvanie zástupcovia väzenských služieb Maďarskej republiky a Poľskej republiky. Žiaľ, prezidentovi Slovenskej republiky nedovolili neodkladné pracovné povinnosti zúčastniť sa týchto osláv. Avšak veľkoleposť podujatia sa znásobila príchodom predsedu vlády Slovenskej republiky Roberta Fica a ministra spravodlivosti Slovenskej republiky Tomáša Borca, ktorí ocenili oddanú, často psychicky náročnú prácu a spoločensky prospešnú činnosť aktívnych, ako aj bývalých príslušníkov zboru. Premiér zdôraznil, že slovenské väzenstvo je vizitkou našej krajiny v Európskej únii a je škoda, že o práci príslušníkov zboru za múrmi väznic nevie verejnosť viac. Požiadal ministra spravodlivosti, aby nikdy nerobil úspor-
né opatrenia vo väzenstve na úkor príslušníkov zboru, za cenu oslabovania ich sociálneho postavenia. Smerovanie potrebných zmien treba hľadať v zmene štruktúry odsúdených, v hľadaní možností alternatívnych

trestov, aby nemusel každý odsúdený za menej závažný trestný čin absolvovať svoj trest za múrmi väzenia. Výnimočnosť tohto podujatia vyvrcholila odovzdaním čestných medailí všetkým pozvaným hosťom, a následným občerstvením pripraveným

v závere osláv. Zbor zvládol pripravenými organizačnými opatreniami aj bezproblémový odchod všetkých účastníkov konania osláv z priestorov Historickej budovy Národnej rady Slovenskej republiky do svojich materských ústavov.

Po dvanásť dňoch intenzívnych jednání měl výbor ICPA možnost navštívit věznicí Halden blízko Osla – věznici, ve které je jasně a konkrétně na první pohled zřejmá její filozofie, že není třeba znovu trestat odsouzené uvězněním. Praxe, kterou uznávají v Norsku, se dá vyjádřit zásadními důležitými principy:

- Jediné právo, o které by měl vězeň přijít, je právo na svobodu. Ostatní práva by měla být zachována stejně jako u ostatních občanů.
- Důsledkem prvního principu je víra, že pobyt ve věznici by měl být co nejvíce připodobněn životu na svobodě.

Díky těmto dvěma základním principům umožňuje věznice Halden vězňům přístup k celé řadě vzdělávacích, pracovních, kulturních, rekreačních, volnočasových, duchovních a dalších aktivit. Ale po prohlídce ubytovacích prostor o velikosti hotelového pokoje s okny bez mříží a výhledem do krajiny, velkou postelí, psacím stolem, LCD televizí, ledničkou, privátní toaletou, sprchou a umyvadlem se můžeme divit, proč vlastně odsouzení opouštějí své pokoje? Možná si chtějí jít pustit hudbu či zapívat v profesionálně vybaveném hudebním studiu, navštívit plně vybavenou tělocvičnu s posilovnou, koupit si zboží v malém supermarketu či se jen tak projít obrovskou knihovnou a vybrat si nejnovější časopisy, noviny, sednout si k počítači nebo dokonce se podívat na internet. Nebo chtějí přijmout soukromou návštěvu s rodinou v pěkně vybaveném pokoji se sedačkou a konferenčním stolem

na kávu, nebo jen samotného partnera a použít sedačku k něčemu jinému než na sezení (čistá prostěradla jsou ve skříní).

Ale Halden je víc než jen seskupení pěkných budov a ploch k trávení volného času s nabídkou mnoha aktivit. Možná největší dojem na nás dělá fakt, že zaměstnanci věznice Halden vypadají jako spokojení lidé – ne jako obvyklí dozorcí s kamennou a kyselou tváří, ale příjemní, energičtí, profesionální lidé s pěknou uniformou, s jiskrou v oku a úsměvem na tváři. Během prohlídky jsme přišli i na oddělení kázeňských trestů, kde jsme se dotazovali, jak dlouhé tresty většinou odsouzení mají – ale odpověď příslušnice byla bez zaváhání: „My v Halden odsouzené netrestáme, ale dáváme jim zde možnost se zklidnit“. Spousta věznic s minimální ostrahou na světě umožňuje odsouzeným stejná privilegia. Ale v tom to je – Halden je věznice s maximální ostrahou pro relativně malý počet odsouzených, kteří v Norsku vykonávají delší tresty – průměrně asi sedm let, což je podle norských standardů trest vysoký, vzhledem k tomu, že průměrná délka trestu je v Norsku méně než šest měsíců. A ještě jsou tu další fakta k zamyšlení. Věznice Halden, která obhospodařuje území 15 hektarů s 1,4 kilometrovou zdí, stála přibližně 250 milionů dolarů (cca 5 miliard Kč) a ubytuje jen přibližně 250 vězňů. V USA by se za cenu jedné cely v haldenské věznici pro jednoho vězně postavily cely pro ubytování dvaceti vězňů. Ještě zajímavější by bylo porovnat provozní náklady: Halden má 290 zaměstnanců (+ cca 50 externistů) na 250 vězňů. Američtí kriminologové používají frázi „milliondollarblocks (sídlíště za milion dolarů)“ s odkazem na skutečnost, že

Co je ICPA?

ICPA je moderní a dynamická organizace, která například komunikuje i na Facebooku, Twitteru, zajímavá videa najdete i na Youtube a odborníci se sdružují v profesních skupinách na LinkedIn apod. Postupem času se ICPA regionalizuje, vznikly oblasti ICPA Latinská Amerika, ICPA Severní Amerika, ICPA Afrika, hlavní kancelář, prezident, výkonný ředitel a sekretariát sídlí v Evropě a rysuje se založení ICPA Asean (Asie, Austrálie, Oceánie). ICPA spolupracuje i se soukromým sektorem, který prezentuje nový design věznic či technologie, všechny spolupracující firmy však musí splňovat přísná kritéria a fungovat v souladu s cíli a filozofií ICPA, registrují se tedy na UN Global Compact (www.unglobalcompact.com), což je sdružení OSN, které pravidelně

uvěznění osob, a to pouze z jedné městské části, překročilo milion dolarů. V Norsku mají místo toho „milliondollarcells (cely za milion dolarů)“. Za klíčová však považují následující fakta. Norsko vykazuje jedno z nejnižších procent recidivy ve světě – okolo 20% po třech letech. Asi by se těžko hledala jurisdikce s takto rekordním výsledkem. Před pár lety běžela v televizi reklama žádající, aby si lidé častěji měnili olej v motoru se sloganem „můžete nyní zaplatit málo, nebo později mnoho“. Norsko věří, že by se ve věznicích mělo vytvořit „normální“ prostředí tak, aby vězni vracející se do společnosti, nebyli více poškození, nemocní, zahorklí a kriminálně nasměrování, než před nástupem do vězení. Sice je to vysoký prvotní náklad, ale Norsko ho neinvestuje s cílem vězně hýčkat a rozmazlovat. Dělají to, protože věří, že je to nejlepší a nejekonomičtější cesta k zajištění co největší bez-

Gabriela Slovákova

kontroluje chod soukromých společností. Před čtyřmi roky jsem měla to štěstí a byla zvolena do vedení této organizace, která se každým rokem mění a rozrůstá. Češi jsou od přírody pesimisté a pro mě je velkým privilegiem dostat se i do prostředí aktivních a motivovaných odborníků, kteří se dívají spíše vpřed a snaží se v oblasti vězeňství předávat nejlepší zkušenosti, pomáhat rozvojovým či postkonfliktním zemím, školit odborníky nebo třeba pořádat regionální i celosvětové kongresy, které svou pozornost zaměřují právě na oblast vězeňství a integraci odsouzených zpět do běžného života s ohledem na minimalizaci recidivy a opětovného ohrožení slušných občanů. Prostředky a přístupy jsou různé, motivující je však zájem lidí z celého světa. Člověk si pak může chvíli připadat jako uznávaný a respektovaný odborník, jehož názory a zkušenosti mohou někoho obohatit, inspirovat,

pečnosti pro společnost. Můj osobní postoj je dost patrný z toho, co jsem napsal. Ale prosím, připojte se k debatě. Je Norsko na správné koleji v tom, co dělá? Nebo pouze utrácí ropné bohatství za hloupé nápady? Rozhodně stojí za to debatovat o takto zásadních rozdílech v názorech na naši oblast působení. Mohou věznice zůstat stále věznicemi a zároveň být dobrým místem pro práci a příjemným místem pro život a osobní rozvoj vězňů? Začátkem května se v Oslu konalo setkání výkonného výboru celosvětové nevládní a neziskové organizace ICPA (International Corrections and Prisons Association), která sdružuje profesionály ze státního, nestátního, ziskového i neziskového sektoru v oblasti vězeňství a reintegrace odsouzených. Členská základna čítá asi 4500 odborníků z celého světa (z toho 35 z ČR) a ze všech kontinentů.

či posunout dále, a ne jako „bachař a ztroskotanec, který si neumí najít lepší práci. Rozhodně jsem si jistá, že se za české vězeňství ani v celosvětovém měřítku nemusíme stydět. ICPA se také zapojuje do mnoha projektů, v Evropě jsou např. zajímavé ERASMUS Plus či projekty řízené Radou Evropy či Spojenými Národy. Aktivita se zaměřují na využívání moderních metod v oblasti medicíny (telemedicina, elektronická zdravotní knížka pro vězně dostupná i pro civilní lékaře), vzdělávání a výcviku zaměstnanců – www.icpa-training.ca, technologií (elektronický monitoring, použití I-Cloud v belgických věznicích, biometrie, elektronické objednávání z kantýn, projekt na povolení používání mobilních telefonů v některých věznicích v Dánsku...). Členem ICPA se může stát v podstatě každý anglicky komunikující člověk, který má zájem se dozvědět něco nového z oblasti vězeňství. Registrovat se můžete na www.icpa.ca

Věznice Halden dobrý příklad nebo zbytečný luxus?

Může být věznice bezpečná a zároveň humánní? Mohou se v ní cítit odsouzení i zaměstnanci bezpečně, aniž by byli odděleni mříží? Mohou zaměstnanci s vězni komunikovat s respektem, porozuměním? Může být věznice z vnějšího pohledu obklopena šestimetřovou betonovou zdí, ale uvnitř vypadat spíše jako přírodní park s obrovskými plochami zeleně, novými budovami, stromy, květinami, lavičky a třeba i potůčkem? Může věznice zajistit dočasnou ztrátu svobody, ale v prostředí, které je relativně příjemné a pobízí k sebereflexi spíše než k pokračování trestání a represí vytvářející spíše zahořklost a odpor? Musí být věznice strohé, ošklivé, zapáchající a deprimující, aby plnily svůj účel? Někteří lidé věří, že ano. Dokonce někteří vězeňští profesionálové věří, že ano. Ale Norsko tento přístup neuznává.

VÝSTAVA

Z minulosti do přítomnosti
českého vězeňství

9. 7. 2014 - 5. 9. 2014
10.00-17.00

Palffyho Palác

Jazzová sekce Artforum
Valdštejská 158/14
118 00 Praha,
Malá Strana

